

მოტივი და მისი მნიშვნელობა სისხლის სამართალში

ასისტენტ-პროფესორი, სამართლის დოქ. **თემურ ცქიტიშვილი**, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი

I. შესავალი

წინამდებარე წერილში განხილვის საგანია მოტივი და მისი მნიშვნელობა სისხლის სამართალში. კერძოდ, მოტივის გავლენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე. განხილულია მოტივი, როგორც სისხლისსამართლებრივი უმართლობის დამაფუძნებელი, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოება. სტატიაში მსჯელობა არის იმაზე, თუ როდის არის მოტივი უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოება, რა მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს მოტივის ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამორიცხვისა და გამართლებისთვის, რატომ ამძიმებს ან ამსუბუქებს მოტივი ცალკეულ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას: იმიტომ რომ ბრალის ხარისხს განსაზღვრავს, თუ იმის გამო, რომ იცვლება ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხი. სტატიაში ასევე გაანალიზებულია დანაშაულის მოტივის მნიშვნელობა თანაზომიერი სასჯელის შეფარდებისთვის.

საკითხი, რომელიც წინამდებარე წერილშია განხილული, ერთ-ერთია იმ თემებიდან, რომელიც მიეკუთვნებოდა პატივცემული იუბილარის, პროფესორ, დოქტორ ჰაინერ ალვარტის კვლევის სფეროს. ამიტომ მსურს, წარმოდგენილი სტატია მას მიუძღვნა და მის მიმართ გამოვხატო ჩემი პატივისცემა, აგრეთვე მაღლიერება იენის ფრიდრიხ შილერის უნივერსიტეტში ამავე უნივერსიტეტის და გერმანიის აკადემიური გაცვლითი სამსახურის ერთობლივი სტიპენდიის ფარგლებში სამეცნიერო მივლინების დროს გაწეული სამეცნიერო ხელმძღვანელობისთვის.

II. მოტივის ცნება

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია, ისევე როგორც სასჯელის შეფარდება, მოითხოვს ობიექ-

ტური და სუბიექტური მომენტების გათვალისწინებას. სუბიექტური მომენტებიდან აღსანიშნავია ისეთი გარემოება, როგორიც არის მოტივი. მოტივი არის ფსიქოლოგიური ცნება, მაგრამ მას აქვს განსაზღვრული მნიშვნელობა სისხლის სამართალში. მანამ სანამ მოტივის სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობაზე ვისაუბრებდეთ, უნდა გავარკვიოთ რა მოიაზრება ფსიქოლოგიაში მოტივის ცნების ქვეშ.

ფსიქოლოგიაში მოტივს მოქმედების საფუძველს უწოდებენ. სანამ ადამიანი გადაწყვეტილებას მიიღებს, მას წინ უსწრებს მოტივაციის პროცესი, რომელსაც ბოლოს მოსდევს გადაწყვეტის აქტი¹. მოტივაციის ცნებას შეუძლია უპასუხოს კითხვას – რა ამოძრავებს, რა წარმართავს ადამიანის ქცევას.²

მოტივი ქცევის ღირებულების უპირატესობის გაცნობიერებას უკავშირდება, რაც იმას ნიშნავს, რომ სანამ ადამიანი გადაწყვეტდეს მოქმედებას და ჩამოუყალიბდებოდეს მოტივი, აფასებს, თუ რა სახის ქმედება განახორციელოს. ამიტომ გადაწყვეტილების მიღების პროცესს წინ შეიძლება უძღოდეს ხანგრძლივი ფიქრი და ყოყმანი.³

მოტივი არის ის, რაც ქცევას მნიშვნელობას აძლევს, რომლის გარეშეც იგი უზრალო ფიზიკური ფაქტი იქნებოდა.⁴ ქცევის შეფასება ხდება სწორედ იმის გათვალისწინებით, თუ რა მოტივი ედო მას საფუძვლად. ობიექტურად ერთი და იგივე სახის მოქმედება შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა მოტივით. მაგალითად, მკვლელობა შეიძლება ჩადენილი იყოს შურისძიების, ეჭვიანობის ან ანგარების მოტივით. ზოგჯერ შეიძლება ქმედებას საფუძვლად ედოს გასაკიცხი მოტივი, რომელიც

¹ უზნაძე, დიმიტრი, ზოგადი ფსიქოლოგია, 2006, გვ. 207.

² ნათაძე, რევაზ, ზოგადი ფსიქოლოგია, 1986, გვ. 546.

³ უზნაძე, დიმიტრი, ზოგადი ფსიქოლოგია, 2006, გვ. 209.

⁴ უზნაძე, დიმიტრი, ზოგადი ფსიქოლოგია, 2006, გვ. 210-211.

უარყოფით შეფასებას იმსახურებს, ხოლო ობიექტურად იგივე სახის ქმედება მეორე შემთხვევაში განპირობებული იყოს ისეთი მოტივით, რომელიც მონონების და შექების ღირსია.

ფიზიკურად ერთი და იგივე ქცევა ფსიქოლოგიურად სხვადასხვა ქცევად წარმოგვიდგება იმის მიხედვით, თუ რა მოტივი ედო საფუძვლად. ფსიქოლოგიურად იმდენი ქცევა არსებობს, რამდენ განსხვავებულ მიზანსაც ემსახურება იგი.⁵

ლიტერატურაში ხშირია მოტივის და მიზნის გაიგივების ტენდენცია, რაც არ შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს. მოტივის და მიზნის გამიჯვნასთან დაკავშირებით შეიძლება შემდეგი ითქვას: მოტივი მიგვითითებს იმაზე, თუ რატომ განხორციელდა დანაშაული, ხოლო მიზანი არის ის, რისკენაც დამნაშავე მიისწრაფის⁶ ანუ საბოლოო რეზულტატი⁷. არსებობს სხვადასხვა სახის მოტივი, როგორცაა: ეჭვიანობა, შურისძიება, ანგარება, შეუწყნარებლობის მოტივი და ა. შ.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში როდესაც ვსაუბრობთ მოტივზე და მის მნიშვნელობაზე, პასუხი უნდა იქნას გაცემული კითხვაზე, უნდა მოხდეს მოტივის ფსიქოლოგიური ცნების გამოყენება, თუ სისხლის სამართალმა უნდა შეიმუშავოს მოტივის სისხლისსამართლებრივი ცნება? აღნიშნულთან დაკავშირებით მართებულად უნდა ჩაითვალოს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, სისხლის სამართალმა უნდა გამოიყენოს მოტივის ის ცნება, რომელიც ფსიქოლოგიაშია მიღებული.⁸ თუმცა, ამავდროულად უნდა ითქვას, რომ სისხლის სამართალს აინტერესებს მოტივი არა როგორც ადამიანური ქცევის კაუზალური მიზეზი, არამედ მოტივი, რომელიც ქმედებას გარკვეულ მნიშვნელობას ანიჭებს. მაშასადამე საქმე ეხება მოტივის ჰერმენევტიკულ

ცნებას. ქმედების ჰერმენევტიკა გულისხმობს ქმედების გაანალიზებას შიგნიდან.⁹

როდესაც საუბარია მოტივზე სისხლის სამართალში, მხედველობაშია ის მოტივი, რომელიც განზრახ ქმედებას უდევს საფუძვლად, ვინაიდან ასეთ დროს აქვს მოტივს სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა. მოტივი შეიძლება გაუფრთხილებლობის დროსაც იყოს სახეზე, ვინაიდან ადამიანის მოქმედება, აქტივობა, ყოველთვის განსაზღვრული მოტივით და მიზნით არის წარმართული, მაგრამ გაუფრთხილებლობის დროს არსებული მოტივი სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას არის მოკლებული. შემთხვევითი არ არის ის გარემოება, რომ მოტივი, როგორც პასუხისმგებლობის დამაფუძნებელი, დამამძიმებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოება, ყოველთვის მხოლოდ განზრახ დელიქტებისა წარმოდგენილი.

III. მოტივის ფორმები

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ავტორები, მათ შორის პატივცემული იუბილარი, გთავაზობენ მოტივთა ფორმების კლასიფიკაციას. მაგალითად, წინდახედულების მოტივი (*vorausschauendes Motiv*), რომელიც გულისხმობს გარკვეული მიზნის მიღწევის გასაადვილებლად განხორციელებულ ქმედებას. პროფ. ალვარტი მეორე სახედ გამოყოფს თანამდევ მოტივს (*begleitendes Motiv*), რომელიც საბოლოოდ არ მიიჩნევა გასათვალისწინებლად. შემდეგ სახედ სახელდება რეტროსპექტული მოტივი (*rückschauendes Motiv*). აღნიშნული გულისხმობს მდგომარეობას, სადაც ვინმე მოქმედებს განსაზღვრული არსებული ფაქტების თუ ქმედებასთან დაკავშირებით დაშვებული შეცდომის საფუძველზე.¹⁰

რეტროსპექტული მოტივი გადმოცემულია სიტყვით, რომელიც ქმედების მიზეზზე მიუთითებს (*Weil-Sätze*). აღნიშნული სახის მოტივს პროფ. ალვარტი უწოდებს “Weil-Motiv“-ს, ხოლო მოტივს, რომელიც

⁵ უზნაძე, დიმიტრი, ზოგადი ფსიქოლოგია, 2006, გვ. 211.

⁶ ტყეშელიაძე, გიორგი, ნიგნში: ნაჭყებია, გურამ/დვალაძე, ირაკლი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2007, გვ. 142-143; დვალაძე, ირაკლი, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 29-30.

⁷ შავგულიძე, თამაზ, საზოგადოებრივი აზრი, მართლშეგნება და მოსწავლე ახალგაზრდობა, 1981, გვ. 70; ტყეშელიაძე გიორგი, ნიგნში: ნაჭყებია, გურამ/დვალაძე, ირაკლი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2007, გვ. 142.

⁸ ვაჩიშვილი, ალექსანდრე, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, გვ. 7.

⁹ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA (Goldammer's Archiv für Strafrecht) 1983, 433, 437.

¹⁰ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 438.

მომავალში განსახორციელებელ ქმედებას უკავშირდება და გადმოცემულია მიზანდასახულობასთან დაკავშირებული, ფინალური (Um-zu Satz) სიტყვით, „Um-zu-Motiv“-ს. „Weil-Motiv“-ი ეფუძნება წარსულში განხორციელებულ ქმედებას. მაგალითად, მე მინდა მეგობარს ვაჩუქო საჩუქარი, იმიტომ რომ, დაბადების დღეზე მანაც მაჩუქა საჩუქარი. თუმცა, ავტორი მიუთითებს, რომ ნამდვილი „Weil-Motiv“ შეიძლება ფინალური წინადადების სახით იქნას ფორმულირებული და არანამდვილ „Um-zu-Motiv“-ის სახით ფორმულირდეს. მაგალითად, მეგობარს მინდა ვაჩუქო საჩუქარი, იმიტომ რომ მინდა რევანში ჩემ თავთან.¹¹ როცა ქმედება განპირობებულია „Weil-Motiv“-ით, ქმედება წარმოგვიდგება როგორც რეაქცია განცდილ ქმედებასთან დაკავშირებით. „Um-zu-Motiv“-ი ამის საპირისპიროს ითვალისწინებს. აქ ქმედების სუბიექტური არსი კონსტრუირებულია მომავალზე.¹²

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მიღებულია მოტივთა სხვაგვარი კლასიფიკაცია, როგორცაა: მორალური, სოციალური, ამორალური, ანტისოციალური მოტივები. აგრეთვე მიუთითებენ ალტრუისტულ, პოლიტიკურ, რელიგიურ, ეგოისტურ მოტივებზე. ხოლო ავტორთა ნაწილი ახდენს მოტივთა კლასიფიკაციას შემდეგ სახეობად: 1) მოტივები, რომლებიც დაკავშირებულია იდეურ მოვლენებთან: ა) ზოგადსოციალური მოტივები: მორალურ-პოლიტიკური მოტივები (მაგალითად, რასობრივი შეუწყნარებლობა); მოტივები, რომლებიც დაკავშირებულია ესთეტიკურ მოთხოვნილებასთან, ინტერესებთან, მისწრაფებებთან, გემოვნებასთან; რელიგიური ხასიათის მოტივები; ბ) პირადი ხასიათის მოტივები: ეგოისტური ხასიათის მოტივები (კარიერიზმი, შური, ეჭვიანობა, შურისძიება, უპატივცემულობა, სიხარბე, ანგარება); გ) არაეგოისტური მოტივები, გამობატული პიროვნების კომუნიკაციურ თვისებაში (მომჭირნეობა, სიჯიუტე, თავმოყვარეობა, სიყვარული, სიზარმაცე); მოტივები, დაკავშირებული პიროვნების ხასიათთან (სიამოვნება, უსიამოვნება, კმაყოფილება, უკმაყოფილება, ნაღვლიანობა, სევდა, სიხარული); აფექტური

ხასიათის მოტივები; მოტივები, რომლებიც სხვა მოთხოვნილებებს და ინტერესებს უკავშირდება და სხვა; 2) საგნობრივი ხასიათის მოტივები, რომლებიც საგნისადმი დაინტერესებას უკავშირდებიან.¹³

მოტივთა ტიპიზაციას იცნობს არა მხოლოდ სისხლის სამართლის ლიტერატურა, არამედ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაც. მაგალითად, სსკ-ის 326-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში (საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან დაწესებულებაზე თავდასხმა) კანონმდებელი მიუთითებს პოლიტიკურ მოტივზე, როგორც ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ალტერნატიულ ნიშანზე, ხოლო 341-ე მუხლი (სამსახურებრივი სიყალბე) კი ქმედების სუბიექტურ ალტერნატიულ ნიშნად ითვალისწინებს მოქმედებას პირადი მოტივით. ანალოგიური სახის მითითებებს მოტივთან დაკავშირებით ვხვდებით სსკ-ის სხვა მუხლებშიც (მაგალითად, 363-ე მუხლი).

ზემოთ საუბარი იყო მოტივთა კლასიფიკაციაზე, მაგრამ საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ განხილული სახის ყველა მოტივი არის მოტივი, რომელიც ქმედებას განაპირობებს და იმის შესაძლებლობას იძლევა, დადგინდეს, თუ რატომ იქნა ქმედება განხორციელებული და როგორი იყო მოქმედი პირის განწყობა დანაშაულის ჩადენის დროს, რაც ზეგავლენას ახდენს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე თუ სასჯელის ზომის განსაზღვრაზე.

IV. შეიძლება თუ არა, ადგილი ჰქონდეს მოტივთა კონკურენციას?

მოტივზე, როგორც ქცევის ფსიქოლოგიურ საფუძველზე საუბრისას ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა ქმედებას საფუძვლად ედოს სხვადასხვა მოტივი? ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი მოსაზრებით, ქმედების განხორციელებისას შეიძლება სახეზე იყოს მოტივთა სიმრავლე, რომელსაც სხვაგვარად მოტივთა ბრძოლასაც უწოდებენ. აღნიშნული თვალსაზრისით, თუ სახეზეა მოტივთა

¹¹ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 439.

¹² Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 439-440.

¹³ ხარაზიშვილი, ბეჟან, დანაშაულის ქმედების მოტივთან დაკავშირებული საკითხები საბჭოთა სამართალში, 1963, გვ. 50-63. ლიტერატურაში მიღებულია მოტივთა სხვაგვარი კლასიფიკაცია, იხ.: დვალიძე, ირაკლი, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციაზე და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 43-59.

სიმრავლე ქცევის შეფასებისას უნდა მოხდეს იმ მოტივის გათვალისწინება, რომელიც დომინანტურია.¹⁴ მაშასადამე, ქმედება შეიძლება ეფუძნებოდეს სხვადასხვა მოტივებს. აღნიშნული მოსაზრება გაზიარებულ იქნა არა მხოლოდ ქართულ ლიტერატურაში ცალკეულ ავტორთა მიერ, არამედ ასევე გერმანულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაშიც.¹⁵

პროფ. ალვარტი თვლის, რომ ქმედებას სხვადასხვა მოტივი რომ ედოს საფუძვლად, საჭიროა მოტივთა ორმხრივი თავსებადობა და იყენებს სპეციალურ ტერმინს იმ შემთხვევის გამოსახატად, როცა სახეზეა ქმედების განმაპირობებელი სხვადასხვა მოტივი. კერძოდ, მას უწოდებს მოტივთა შეკავშირებას (Motivverknüpfungen), რომლისგანაც მიჯნავს მოტივთა შეუთავსებლობის შემთხვევას, რომელსაც უწოდებს „მოტივთა კოლიზიას“ (Motiv-Kollision). ეს უკანასკნელი გულისხმობს იმას, რომ მოტივები ერთმანეთს კი არ შეესაბამებიან, არამედ გამორიცხავენ. ავტორი ასევე ახდენს მოტივთა შეკავშირების სხვადასხვა შემთხვევის კლასიფიკაციას. მაგალითად, მოტივთა შეკავშირების ერთ შემთხვევაში (Motiv-Kopplung) ცალკეული მოტივი წარმოაჩენს არა მთლიან ქმედებას, არამედ მის მხოლოდ ერთ ასპექტს. მოტივთა შეკავშირების მეორე შემთხვევაში საქმე ეხება მიზანსა და საშუალებას შორის კავშირს. მოქმედ პირს სურს საშუალება, ვინაიდან სურს მიზანი (რეზულტატი). მაგალითად, სროლა ადამიანზე არის მკვლელობის საშუალება. მეორე მხრივ, სროლასთან მიმართებით მკვლელობა არის მიზანი. სხვა მხრივ, მკვლელობა არის შემდგომი მიზნის, მემკვიდრეობის მიღების საშუალება (მოქმედ პირს სურს ესროლოს, იმიტომ რომ მოკლას და მემკვიდრეობა მიიღოს). მეორე ჯგუფის მოტივთა შეკავშირებისთვის (Motiv-Implication) დამახასიათებელია ის, რომ „ბოლო“ მოტივი წინა მოტივს აფუძნებს და წინა და

ბოლო მოტივი ერთმანეთთანაა დაკავშირებული. ავტორის თქმით, აქ საქმე ეხება მოტივთა „იერარქიულ რიგს“. მესამე ჯგუფის მოტივთა შეკავშირების (Motiv-Konjunktion) დროს სულ მცირე ორი მოტივი ერთ ქმედებას განაპირობებს. მაშასადამე, სახეზეა თანაბარი რანგის მოტივთა სიმრავლე. აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედება შეიძლება არა მხოლოდ ერთი მოტივის საფუძველზე აიხსნას, არამედ სხვადასხვა მოტივების საფუძველზე.¹⁶

Motiv-Konjunktion-ის მაგალითად პროფ. ალვარტს მოყავს შემდეგი შემთხვევა: პირი ახორციელებს მკვლელობას ორი მიზეზით. ერთი მხრივ იმისთვის, რომ მის ქვრივთან იქორწინოს, ხოლო მეორე მხრივ, იმისთვის, რომ განყოფილების გამგის თანამდებობა დაიკავოს, რომელიც მანამდე მსხვერპლს ეკავა. მოცემულ შემთხვევაში მკვლელობა განხორციელებულია ორი თანაბარი რანგის მიზნით, რომლებიც საკმარისი აღმოჩნდნენ ქმედების განსახორციელებლად. სხვა შემთხვევაში შეიძლება ქმედებას საფუძვლად ედოს არა ორი გულზრახვა (zwei Intentionen), არამედ მხოლოდ ერთი Weil-Motiv-ი. მაგალითად, დამნაშავემ გადაწყვიტა მკვლელობა იმიტომ, რომ განყოფილების გამგე გამხდარიყო და აგრეთვე იმის გამო, რომ მკვლელობა მსხვერპლმა სთხოვა.¹⁷ მოცემულ შემთხვევაში ავტორი უარყოფს ორი მოტივით მოქმედებას, რაც გასაზიარებელია. მიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავე მსხვერპლის თხოვნასაც ითვალისწინებს მკვლელობასთან დაკავშირებით და ქმედება ხორციელდება თანამდებობის მოპოვების მიზნით, ქმედებას მაინც ერთი მოტივი უდევს საფუძვლად, რომელიც არის ქმედების წარმმართველი. თანამდებობის მოპოვების გამო მკვლელობას საფუძვლად შეიძლება ედოს ისეთი მოტივი, როგორც არის კარიერიზმი. ხოლო, თუ თანამდებობის მოპოვება დამნაშავეს სურს მატერიალური გამორჩენის მისაღებად, მოტივად ანგარება შეიძლება მივიჩნიოთ. ორივე მოტივი შეუთავსებელია სიბრალების მოტივთან, რომელიც შეიძლება ედოს საფუძვლად მკვლელობას მსხვერპლის თხოვნით. ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში შეუძლებელია მკვლელობის მოტივებად

¹⁴ ვაჩიშვილი, ალექსანდრე, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, გვ. 18; წერეთელი, თინათინ, სისხლის სამართლის პრობლემები, 2007, გვ. 268; ლეკვიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გოჩა/თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, 2019, გვ. 41; ჯიშკარიანი, ბაჩანა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2016, გვ. 54-55.

¹⁵ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 441.

¹⁶ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 441-442.

¹⁷ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 442.

დასახელდეს როგორც ანგარება ან კარიერიზმი, ისე მსხვერპლის სიბრალული. დასახელებული მოტივებიდან ქმედებას მხოლოდ ერთ-ერთი შეიძლება განაპირობებდეს.

ავტორთა ერთი ნაწილი მიუთითებს, რომ შეიძლება შურისძიებისა და ეჭვიანობის მოტივებს შორის წარმოიშვას კონკურენცია, როცა ეჭვიანობა შურისძიების წარმოშობის საფუძველია. ასეთ დროს ქმედების კვალიფიკაციისას უპირატესობა უნდა მიეცეს მოტივს, რომლითაც დამნაშავე ხელმძღვანელობს. ამიტომ უნდა დადგინდეს დამნაშავეის ნამდვილი მოტივი.¹⁸ აღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. თუ კონკრეტული მოტივი საფუძვლად არ უდევს განხორციელებულ ქმედებას, ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩადენისას ის არც არსებობდა. ხოლო არარსებული მოტივი არსებულს კონკურენციას ვერ გაუნეცდა. ნათქვამის სისწორეს კიდევ უფრო ასაბუთებს ავტორის მიერ მოყვანილი მაგალითი და მსჯელობა, სადაც დამნაშავეის მიერ ცოლის მკვლელობის საფუძვლად დასახელებულია ცოლის ღალატი, რამაც დამნაშავეს შურისძიების მოტივი ჩამოუყალიბა.¹⁹ თუ დამნაშავემ იცოდა, რომ ცოლი ღალატობდა და ამის გამო მოკლა, დანაშაული მიჩნეულ უნდა იქნას შურისძიების მოტივით ჩადენილად. ეჭვიანობა მაშინ იქნებოდა სახეზე, თუ მოქმედ პირს ეჭვი ექნებოდა იმაზე, რომ ცოლი შეიძლება მოღალატე ყოფილიყო. როდესაც მკვლელობა ხდება ცოლ-ქმრული ღალატის გამო და აღნიშნულზე მოქმედი პირი მკვლელობამდე კი არ ეჭვიანობდა, არამედ დარწმუნებული იყო, ეჭვიანობის მოტივი გამოირიცხება. მოტივთა კონკურენციაზე საუბარს მაშინ ექნებოდა საფუძველი, თუ დანაშაულის ჩადენის დროს სახეზე იქნებოდა ორი მოტივი, რაც მეტად საკამათოა.

გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაში მიუთითებენ, რომ შეცდომა იქნება მკვლელობისას ანგარების გვერდით ქმედების სხვა მოტივის გამორიცხვა. შემთხვევას, როცა სახეზეა მოტივთა სიმრავლე, გერმანულ სასამართლო პრაქტიკასა და ლიტერატურაში სპეციალური ტერმინით მოიხსენიებენ (Motivbündel) და მიუთითებენ, რომ ასეთ დროს დამნაშავეის პიროვნების შესაფასებლად უნდა მოხ-

დეს ყველა მოტივის დადგენა და გათვალისწინება, რომელიც საფუძვლად დაედო გადანყვეტილების მიღებას. თუმცა, ამავდროულად ხდება დომინანტი მოტივის უპირატესობაზე მითითება.²⁰ პატივცემული იუბილარი აღნიშნულ მოსაზრებას არ იზიარებს იმ არგუმენტით, რომ მისი შეხედულებით, ანგარების მოტივი არ შეიძლება იყოს მოტივთა სიმრავლის შემადგენელი ნაწილი.²¹

მოტივთა ბრძოლის და კონკურენციის იდეას იზიარებს ასევე ბ. ჯიშკარიანი, რომელსაც აღნიშნულთან დაკავშირებით შემდეგი მაგალითი მოჰყავს: „ა-ს ავტოავარიის შედეგად ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება მიადგა და სიკვდილის პირას იყო. ამასთანავე, მას აუტანელი ტკივილი ტანჯავდა. ა-მ თავის ცოლს, ბ-ს სთხოვა, მისთვის, ფარულად, ნემსით სანამლავი გაეკეთებინა და ამ კომმარისგან გაეთავისუფლებინა. თხოვნა სრულიად სერიოზული იყო და ა-მ ის ცოლს გარკვეული პერიოდის განმავლობაში რამდენჯერმე გაუმეორა. საბოლოოდ, ცოლი მის ნებას დაჰყვა, რათა მეუღლე არ დატანჯულიყო. ამასთანავე, არც იმის საწინააღმდეგო ჰქონდა რაიმე, რომ ა-ს მთელი ქონება მას დარჩებოდა“. ავტორი თვლის, რომ მოცემულ კაზუსში სახეზეა როგორც სიბრალულის, ისე ქონების მიღების (მაშასადამე, ანგარების) მოტივი, თუმცა დომინანტურია სიბრალულის მოტივი. ამას ავტორი იმით ასაბუთებს, რომ ცოლს ქმრისთვის ნემსის გაკეთების გადანყვეტილება გამდიდრების გამო არ მიუღია, რის გამოც გამდიდრების მოტივს მიიჩნევს არა ძირითად, არამედ „თანამდეგ“ მოტივად.²² ამასთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ თუ მოტივი გადანყვეტილების საფუძველია, არ შეიძლება „თანამდევი“ იყოს. არსებობს „თანამდევი“ არა მოტივი, არამედ შედეგი. მოტივი ყოველთვის ძირითადია. მოტივი გადანყვეტილებას უდევს საფუძვლად, ამიტომ მოტივს დანაშაულებრივი ქმედების მიზეზად მიიჩნევენ. ის რაც მოქმედების მიზეზი და საფუძველია, არ შეიძლება ძირითადი არ იყოს. თუ დანაშაულის ჩადენის გადანყვეტილება დამნაშავეს არა

¹⁸ *ლეკვეიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გოჩა/თოდუა, ნონა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, 2019, გვ. 41.

¹⁹ *ლეკვეიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გოჩა/თოდუა, ნონა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, 2019, გვ. 41.

²⁰ *Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 436-437.*

²¹ *Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 451.*

²² *ჯიშკარიანი, ბაჩანა*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2016, გვ. 54-55.

გამდიდრების სურვილით, არამედ სიბრაღის გამო აქვს მიღებული, ეს იმას ნიშნავს, რომ სიბრაღის მსხვერპლის მკვლელობის მოტივი. მოცემულ შემთხვევაზე ვერ ვიტყვით, რომ სიბრაღის მოტივმა გაუწია კონკურენცია ანგარების მოტივს, ვინაიდან ანგარების მოტივი საერთოდ არ არსებობდა. ანგარების მოტივით დანაშაულის ჩასადენად არ კმარა ის, რომ „დამნაშავეს სანინალმდეგო არაფერი ჰქონდა დანაშაულის შედეგად ქონების მიღებასთან დაკავშირებით“. ანგარების მოტივი მაშინ იქნებოდა სახეზე, თუ დანაშაული სწორედ ქონების მისაღებად იქნებოდა განხორციელებული.

ცნობილი ქართველი ფსიქოლოგის დ. უზნაძის მოსაზრებით, მოტივთა ბრძოლის შესახებ საუბარი სრულიად დაუსაბუთებელია. არავითარი მოტივთა ბრძოლა და მოტივთა შეხლა-შემოხლა არ არსებობს, ვინაიდან არ არსებობს ერთი ქცევა, რომელსაც სხვადასხვა მოტივი შეიძლება ჰქონდეს. ქცევა იმდენივეა, რამდენიცაა მოტივი, რომელიც მას აზრსა და მნიშვნელობას აძლევს. რეალურად ადგილი შეიძლება ჰქონდეს არა მოტივთა, არამედ მოტივაციის ფაქტორთა კონკურენციას.²³

გასაზიარებელია მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, გამოირიცხება მოტივთა კონკურენცია და ერთი ქმედების განხორციელება ერთსა და იმავე დროს ერთზე მეტი მოტივით. ეს მით უფრო შეეხება ურთიერთგამომრიცხავი, შინაარსობრივად ურთიერთსაპირისპირო მოტივებით ქმედების განხორციელების საკითხს. შეუძლებელია ქმედება ერთსა და იმავე დროს განხორციელებული იყოს როგორც სიბრაღის, ისე ანგარების მოტივით. დამნაშავეს, რომელიც ანგარების მოტივით კლავს მსხვერპლს, შეუძლებელია მსხვერპლის მიმართ დანაშაულის ჩადენისას ამავედროულად ამოძრავებდეს სიბრაღის მოტივი. სიბრაღის და ანგარების მოტივის შეუთავსებლობის იდეას იზიარებს პატივცემული იუბილარიც, რომელზეც ქვემოთ იქნება საუბარი.

²³ უზნაძე, დიმიტრი, ზოგადი ფსიქოლოგია, 2006, გვ. 212; შავგულიძე, თამაზ, საზოგადოებრივი აზრი, მართლმეტყველება და მოსწავლე ახალგაზრდობა, 1981, გვ. 75; კიკნაძე, დიმიტრი, დანაშაულებრივი ქცევის მოტივაციის სისტემური გაგებისათვის, „ალმანახი“, 13/2000, 126; დვალიძე, ირაკლი, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 36; ნაჭყებია, გურამ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, 2010, გვ. 191.

V. მოტივის მნიშვნელობა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის

1. მოტივი, როგორც სისხლისსამართლებრივი უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოება

მოტივი დანაშაულის კლასიკური მოძღვრების მიხედვით, ბრალის ნიშანია. კლასიკური მოძღვრება ქმედების შემადგენლობას მხოლოდ ობიექტური ნიშნებისგან აყალიბებდა და ყველანაირ სუბიექტურ ნიშნებს ბრალს მიაკუთვნებდა. ნეოკლასიკურმა მოძღვრებამ ქმედების შემადგენლობაში სუბიექტური ნიშანი შემოიტანა მიზნის სახით და აღიარა მისი, როგორც უმართლობის დამაფუძნებელი ან ქმედების გამამართლებელი სუბიექტური ნიშანის მნიშვნელობა. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნად იქნა მიჩნეული ასევე მოტივი, ხოლო მოგვიანებით განზრახვაც (ფინალური მოძღვრება).²⁴

სისხლის სამართალში მოტივთან დაკავშირებით მოსაზრება ორად იყოფა. ერთი შეხედულებით, მოტივი ყოველთვის ბრალის ნიშანია.²⁵ მოცემული მოსაზრების წარმომადგენლები მიუთითებენ, რომ მიზანს შეუძლია უმართლობის დაფუძნება, მაგრამ მოტივი მხოლოდ ბრალის ხარისხს განსაზღვრავს.²⁶ ხოლო მეორე შეხედულებით, მოტივი ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება განხილულ იქნას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნად. ეს ეხება

²⁴ დანაშაულის კლასიკურ, ნეოკლასიკურ და ფინალურ სისტემებზე იხ.: Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, 2006, გვ. 201-203, §7 Rn.15-18; Heinrich, Bernd, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2019, გვ. 39-42, Rn. 96-106. ხოლო ქართულ ენაზე იხ.: ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 73-85; გამყრელიძე, ოთარ, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, კრებულში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, თამაზ შავგულიძის 75-ე იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, 2006, გვ. 28 და მომდევნო გვერდები.

²⁵ უგრეხელიძე, მინდია, ბრალის ხარისხის მნიშვნელობა სასჯელის ინდივიდუალიზაციისათვის, საბჭოთა სამართალი, 6/1978, 50; გამყრელიძე, ოთარ, სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, 2011, გვ. 346.

²⁶ გამყრელიძე, ოთარ, უმართლობის სუბიექტური ნიშნის საკითხისათვის, მაცნე, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 2/1983, 87.

იმ შემთხვევებს, როცა მოტივი ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშნადაა გათვალისწინებული სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით. ასეთ შემადგენლობებს სხვაგვარად მოტივით დაფუძნებული დელიქტები ეწოდება,²⁷ რაც იმას გულისხმობს, რომ მოტივი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის დამაფუძნებელი ნიშანია. მოტივი განსაზღვრავს ქმედების უმართლობას. ასეთ შემადგენლობებს მიეკუთვნება საქართველოს სსკ-ის 135-ე (სისხლით ან სისხლის კომპონენტებით უკანონო ვაჭრობა), 174-ე (ბავშვის შეცვლა), 197-ე (ფალსიფიკაცია), 341-ე (სამსახურებრივი სიყალბე) მუხლებით გათვალისწინებული შემადგენლობები.

ჰ. ველცელი თვლიდა, რომ მოტივი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშანია, რომელიც ქმედების სოციალურ უღირსობას აფუძნებს ან ზრდის. მისი თვალსაზრისით, მოტივი რომ ბრალის ნიშანი არ არის, მეტყველებს ის, რომ ბრალუენაროს შეუძლია ამ ნიშნით მოქმედებდეს. კერძოდ, განახორციელოს ანგარების მოტივით სხვისი სიცოცხლის მოსპობის შემადგენლობა.²⁸ შეურაცხს არ შეუძლია ბრალეული ქმედების განხორციელება, თუმცა აქვს უნარი სსკ-ის შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული ქმედება მართლსაწინააღმდეგოდ განახორციელოს.²⁹

²⁷ შავგულიძე, თამაზ, საზოგადოებრივი აზრი, მართლშეგნება და მოსწავლე ახალგაზრდობა, 1981, გვ. 72; სურგულაძე, ლამარა, სისხლის სამართალი, დანაშაული, 2005, გვ. 382-383; დვალაძე, ირაკლი, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 73, 79; ტურავა, მერაბ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 340; მჭედლიშვილი-ჰედრინი, ქეთევან, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, 2014, გვ. 92; თოდუა, ნონა, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამიძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია – 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 24.

²⁸ Welzel, Hans, Das Deutsche Strafrecht, 1969, გვ. 79.

²⁹ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, შეუძლებელია შეურაცხი პირის ქმედების მართლსაწინააღმდეგობის დასაბუთება ქმედების სუბიექტური ნიშნების გათვალისწინებით. აღნიშნული მოსაზრების მიხედვით, შეურაცხის ქმედება არამართლზომიერად შეიძლება შეფასდეს შეურაცხის მოქმედების ობიექტური საფრთხიდან გამომდინარე, იმის გათვალისწინებით, რომ მას შეუძლია სხვისი სამართლებრივად დაცული უფლების დარღვევა

მოტივს თანამედროვე სისხლის სამართალში მიაკუთვნებენ ქმედების შინაგან მხარეს. ამის მაგალითად შეიძლება დასახელდეს ის შემადგენლობები, რომლებიც გამოირიცხება განსაზღვრული მოტივის გარეშე.³⁰

მაშინ, როცა მოტივი უმართლობის დამაფუძნებელ გარემოებადაა გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობაში, იგი ობიექტურ ხასიათს იძენს, მიუხედავად იმისა, რომ სუბიექტური ნიშანია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ აღნიშნული ნიშნის არსებობა აუცილებელია ამსრულებლის მხარეს, იმისთვის, რომ ქმედება დანაშაულად დაკვალიფიცირდეს შესაბამისი მუხლით, მაგრამ თანამონაწილის მხარეს მისი არსებობა არ არის აუცილებელი, რაც არ გამოირიცხავს თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციას იმავე მუხლით. თანამონაწილესთან მიმართებით საკმარისია, რომ გაცნობიერებული ჰქონდეს ამსრულებლის მოტივი, რომელიც უმართლობას აფუძნებს. თუ თანამონაწილეს ამსრულებლის მოქმედების მოტივი გაცნობიერებული აქვს, ის თანამონაწილეზეც გადმოვა და თანამონაწილესაც შეერაცხება. მოტივით დაფუძნებულ დელიქტებში სხვაგვარად თანამონაწილის პასუხისმგებლობის დასაბუთება შეუძლებელია. მაშინ, როცა მოტივი უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოებაა, ამსრულებლის მოტივი თუ თანამონაწილეზე არ გადმოვიდა, თანამონაწილის პასუხისმგებლობა უნდა გამოირიცხოს.

როდესაც ვსაუბრობთ ამსრულებლის მოტივის თანამონაწილისთვის შერაცხვაზე და თანამონაწილის მხარეს გადმოსვლაზე, გასათვალისწინებელია მოტივის ბუნებაც, ის თუ როგორ უნდა განიმარტოს იგი. ამ მხრივ საყურადღებოა ანგარების მოტივი, რომელიც ქართული სსკ-ის არაერთი მუხლით უმართლობის დამაფუძნებელ გარემოებადაა გათვალისწინებული. მართალია, ანგარების გარდა, სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლები სხვა სახის მოტი-

და სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა. იხ.: ნაჭყებია, გურამ, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2015, გვ. 310-313; კუტალია, ლაშა-გიორგი, ბრალის ნორმატივისტული მოდელი, დოგმატურ-სისტემური თავისებურებები, 1999, გვ. 201; მამნიაშვილი, მიხეილ, სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენება, 2003, გვ. 34-37.

³⁰ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 434.

ვებსაც ითვალისწინებს, მაგრამ ყველაზე ხშირად მაინც ანგარების მოტივია ასახული ქმედების შემადგენლობებში, პასუხისმგებლობის დამაფუძნებელ, თუ დამამძიმებელ ნიშნად.

ქმედება ანგარების მოტივითაა განხორციელებული, როდესაც მოქმედი პირი მოქმედებს პირადი გამორჩენის, გამდიდრების, მატერიალური შემოსავლის დაზოგვის, თუ მატერიალური ვალდებულებისგან გათავისუფლების მიზნით. ქმედების ანგარების მოტივით განხორციელებულად კვალიფიკაციისთვის არ აქვს მნიშვნელობა იმას, მიაღწია თუ არა მოქმედმა გამორჩენის მიზანს. ქმედება ანგარების მოტივით განხორციელებულად მიიჩნევა მაშინაც, როცა მოქმედი პირი გამორჩენის მიზანს ვერ აღწევს. საკითხი იმის თაობაზე, არის თუ არა მკვლელობა ანგარების მოტივით ჩადენილი, როცა მკვლელობის მიზანია ქონების ნაწილის შენარჩუნება, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში საკამათოდ მიიჩნევა. ერთი მოსაზრებით, ზემოთ აღნიშნულ შემთხვევაში (დასახელებული მიზნით მკვლელობისას) მკვლელობა ანგარების მოტივით განხორციელებულად არ ითვლება,³¹ ხოლო საწინააღმდეგო მოსაზრებით, რომელსაც გერმანიის უზენაესი სასამართლოც უჭერს მხარს, მკვლელობა ანგარების მოტივითაა ჩადენილი, როცა მკვლელობა ხორციელდება ადამიანის რჩენის (მზრუნველობის) ან ვალის დაბრუნების (მაშასადამე, მატერიალური) ვალდებულებისგან გათავისუფლების მიზნით.³² ანგარების მოტივით ქმედება აგრეთვე მაშინაც არის განხორციელებული, როცა პირადი გამორჩენის მიზანი არ არსებობს, თუმცა მოქმედი დაინტერესებულია იმ პირის გამორჩენით და ბედ-იღბლით, ვინც ანგარების მოტივით მოქმედებს. მოქმედი ასეთ დროს არა მხოლოდ ანგარების მოტივით მოქმედი პირის დამხმარეა, არამედ თავადაც მიიჩნევა ანგარების მოტივით მოქმედად. მოცემული მსჯე-

ლობიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ ანგარების მოტივისთვის არ არის გადამწყვეტი, მოქმედ პირს გამორჩენის მიღება თავისთვის უნდა, თუ სხვისთვის, ვისი ბედ-იღბლითაც არის დაინტერესებული (მაგალითად, ოჯახის წევრი).³³ შეიძლება დანაშაულის ჩადენაში პირი მონაწილეობდეს იმის გამო, რომ ამსრულებლის მატერიალური გამორჩენითაა დაინტერესებული, მაგრამ ეს არ ითქმის ყველა შემთხვევაზე. არ არის გამორიცხული, თანამონაწილე დანაშაულში მონაწილეობდეს შურისძიების მოტივით, როცა ამსრულებლის მოტივი ანგარებაა.

გერმანიის უზენაესი სასამართლოს მიერ გამოთქმული მოსაზრებით, იმისთვის, რომ დადგინდეს, არის თუ არა ქმედება განხორციელებული ანგარების მოტივით, საჭიროა ქმედების მოტივაციის მთლიანი შეფასება. ამავე შეხედულებით, მოტივთა სიმრავლის შემთხვევაში უნდა დადგინდეს რომელი მოტივი იყო გადამწყვეტი, რომლის ზეგავლენითაც იქნა მიღებული მკვლელობის გადამწყვეტილება. როცა დამნაშავე მოქმედებდა არა მხოლოდ გამორჩენის მისაღებად (არამედ სხვა მიზნითაც), ქმედება მაშინ ჩაითვლება ანგარების მოტივით განხორციელებულად, თუ გამორჩენის მიღების განწყობამ დამნაშავეზე გადამწყვეტი ზეგავლენა მოახდინა.³⁴

პროფ. ალვარტი აკრიტიკებს გერმანიის უზენაესი სასამართლოს პოზიციას და აღნიშნავს, რომ უზენაესი სასამართლო ანგარებას ისეთივე მარტივ (einfach) მოტივად წარმოგვიდგენს, როგორც სხვა მოტივებს. ის არ იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ ანგარება შეიძლება წარმოდგენილი იყოს სხვა მოტივთან ერთად მოტივთა სიმრავლის სახით, სადაც დასადგენი იქნება „ძირითადი მოტივი“ (Hauptmotiv). ალვარტი არ გამორიცხავს მოტივთა სიმრავლის შესაძლებლობას, მაგრამ ამას არ უშვებს მაშინ, როცა ქმედება ანგარების მოტივითაა განხორციელებული. იგი თვლის, რომ მოტივთა სიმრავლის დროს ყველა მოტივი მიიღება მხედველობაში ქმედების გასაგებად (შესაფასებლად). ეს კი იმას ნიშ-

³¹ Eser, Albin/Sternberg-Lieben, Detlev, in: Schönke, Adolf/Schröder, Horst, Strafgesetzbuch, Kommentar, 30. Auflage, 2019, §211, Rn. 17; Mitsch, Wolfgang, JuS (Juristische Schulung) 1996, 124; Joecks, Wolfgang, Strafgesetzbuch, Studienkommentar, 10. Auflage, 2012, გვ. 372-373, §211 Rn. 18-19.

³² BGHSt 10, 399; BGHSt 47, 243; ლეკვეიშვილი, მზია/თოდუა, ნონა, წიგნი: ლეკვეიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გორა/თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, 2019, გვ. 72-73; ნაჭყებია, გურამ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, 2010, გვ. 204.

³³ ნერეთელი, თინათინ, წიგნი: მაყაშვილი, ვლადიმერ/მაჭავარიანი, მირიან/ნერეთელი, თინათინ/შავგულიძე, თამაზ, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, 1980, გვ. 20; ლეკვეიშვილი, მზია, წიგნი: ლეკვეიშვილი, მზია/მამულაშვილი, გორა/თოდუა, ნონა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, 2019, გვ. 74;

³⁴ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 443.

ნავს, რომ ყველა მოტივი არის თანაბარი რანგის. შეუძლებელია მოტივთა კლასიფიკაცია მთავარ და თანამდევ მოტივებად (**Nebenmotiv**). შესაძლებელია კითხვა მხოლოდ იმასთან დაკავშირებით, ფაქტობრივად არსებობდა თუ არა მოტივი. მოკლედ რომ ვთქვათ, ან არსებობს მოტივი ან არ არსებობს. ავტორი არ ეთანხმება ანგარება როგორც მთავარი მოტივი ისე იქნას პოსტულირებული, ვინაიდან ეს ნიშნავს სხვა თანამდევ მოტივის დაშვებას, რაც მას მართებულად არ მიაჩნია. ანგარება შეიძლება იყოს ერთადერთი მოტივი თანამდევ მოტივის გარეშე.³⁵

ავტორი ზემოაღნიშნულისგან განასხვავებს მოტივთა შეკავშირების შემთხვევას (**Motiv-Implication**), რომელიც გულისხმობს მოტივთა იერარქიულ რიგს. მას შეესაბამება გამონათქვამი „მთავარი მოტივი“. მაგრამ, გერმანიის უზენაესი სასამართლოს პოზიციით ანგარებას სხვა მოტივებისთვის არ აქვს დამაფუძნებელი ფუნქცია. ანგარების მოტივი შეუძლებელია იყოს უკანასკნელი (**letzte**) მოტივი, ვინაიდან ის მოტივთა ასეთ რიგს არ განეკუთვნება.³⁶

ალვარტი სვამს კითხვას, როცა მკვლელობა ჩადენილია მსხვერპლის თხოვნით (გერმანული სსკ-ის 216-ე პარაგრაფი და ქართული სსკ-ის 110-ე მუხლი) ეს გამორიცხავს თუ არა იმის დაშვებას, რომ მკვლელობა ანგარების მოტივით იყოს განხორციელებული. ავტორი აღნიშნულ კითხვაზე პასუხობს, რომ ერთი მხრივ არ იქნებოდა ალოგიკური, თუ ანგარების მოტივს დავუშვებდით, მიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავემ მსხვერპლი მისი თხოვნით მოკლა, იმიტომ რომ, დამნაშავემ მსხვერპლის თხოვნა შეიძლება ანგარების მოტივით შეასრულოს. მეორე მხრივ, მითითებული ცალკეული მოტივი შეიძლება ჩართულ იქნას ერთიან კონტექსტში, რომლითაც მხოლოდ ანგარების დაშვება შეიძლება დასაბუთდეს. თუ დავუშვებთ როგორც მკვლელობას მსხვერპლის თხოვნით (გსსკ-ს 216-ე პარაგრაფის გაგებით), ისე იმას, რომ დამნაშავე ანგარებით მოქმედებდა, წარმოიშობა კითხვა, რომელი ქმედების შემადგენლობაა განხორციელებული. ვინაიდან ანგარებას როგორც თავდაჭერის მინიმალური

მოთხოვნის სულიერ-მორალურ დარღვევას ყველა მოტივის მომცველი შეფასების მოცემა შეუძლია, ეს იმაზე მეტყველებს, რომ გარკვეული თვალსაზრისით, ქმედებასთან ახლოს მყოფი მოტივი მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობის შემადგენლობისთვის მნიშვნელოვანია. ის რომ საქმე შეიძლება ეხებოდეს ანგარებით მკვლელობას მსხვერპლის თხოვნით, მოქმედი სამართლის მიხედვით, მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობის შემადგენლობისთვის არავითარ როლს არ ასრულებს,³⁷ არამედ შეიძლება მხოლოდ შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგისთვის, სასჯელის შეფარდებისთვის ყოფილიყო გასათვალისწინებელი.

მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობის შემადგენლობა თუ გამოირიცხებოდა, იმის გამო, რომ მსხვერპლის თხოვნასთან დაკავშირებით დამნაშავის სუბიექტური განცდა არ იქნა სერიოზულად ჩათვლილი, შეიძლება ყოფილიყო გაზიარებული აზრი ანგარების მოტივის არსებობაზე. პროფ. ალვარტი მიუთითებს გერმანიის უზენაესი სასამართლოს მიერ მიღებულ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაზე, რომელიც მის სტატიაში განხილვის საგანია. გასათვალისწინებელია, რომ მსჯავრდებულმა მკვლელობა ჩაიდინა სიბრალულის, თანაგრძობის გამო (**Mitleid**), ამგვარად დანაშაული არ განხორციელებულა ანგარების მოტივით, ვინაიდან წარმოუდგენელია თანაგრძობა და ანგარება ერთმანეთს დაუახლოვდეს (ერთმანეთს შეესაბამებოდეს).³⁸

2. მოტივი, როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება

როგორც უკვე აღინიშნა, მოტივი შეიძლება წარმოადგენდეს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას და მაკვალიფიცირებელ ნიშნად იყოს გათვალისწინებული სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლით. ერთ-ერთი მოტივი, რომელმაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება დაამძიმოს, არის ანგარების მოტივი. ანგარების

³⁵ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 443-444.

³⁶ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 444.

³⁷ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 445-446.

³⁸ Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 446.

მოტივი დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევა ქართული სსკ-ის 109-ე (განზრახ მკვლელობა), 117-ე (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება), 144-ე (მძევლად ხელში ჩაგდება) და სხვა მუხლებით, სადაც ანგარება არ აფუძნებს უმართლობას, ვინაიდან დამამძიმებელ გარემოებას არ შეიძლება წარმოადგენდეს უმართლობის დამაფუძნებელი გარემოება, რაც ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპიდან გამომდინარეობს. გარდა ანგარების მოტივისა, არსებობს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი სხვა სახის მოტივებიც. მაგალითად, 109-ე მუხლით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებადაა გათვალისწინებული მკვლელობა ხულიგნური ქვენაგრძობით, მკვლელობა რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო (შეუწყნარებლობის მოტივი), მკვლელობა გენდერის ნიშნით, მკვლელობა მსხვერპლის სამსახურებრივ საქმიანობასთან ან საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით, რომელიც შურისძიების მოტივის კერძო შემთხვევას წარმოადგენს.

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ მოტივთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, აღნიშნულ შემთხვევებში მოტივი თუ რატომ იწვევს პასუხისმგებლობის დამძიმებას? იმიტომ რომ ბრალის ხარისხია მაღალი, თუ ქმედების მომეტებული საზოგადოებრივი საშიშროების გამო? დასმულ კითხვაზე პასუხის გაცემა მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც ბრალი ინდივიდუალური,³⁹ პერსონალური ხასიათისაა⁴⁰ და შესაბამისად, ბრალის ნიშანიც

³⁹ ბრალის ინდივიდუალურ ხასიათზე იხ.: *Heinrich, Bernd, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2019, 224, Rn. 524; Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang/Eisele, Jörg, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, 2016, გვ. 477, §16 Rn. 1.* ინდივიდუალურ ბრალზე ქართულ სისხლის სამართალში იხ.: *ჭურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, 2011, გვ. 403; *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, 2013, გვ. 172-173.

⁴⁰ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი მოსაზრებით ბრალი კი არ არის პერსონალური ხასიათის, არამედ ბრალის ხარისხი. თუმცა, ამავე დროს მიუთითებენ, რომ ბრალის ხარისხს, რომელიც პერსონალური ხასიათისაა, შეუძლია ზეგავლენის მოხდენა ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხზე. იხ. *ნაჭყებია, გურამ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2015, გვ. 422. აღნიშნული მოსაზრება შეიძლება საკამათო იყოს, ვინაიდან ქმედების საშიშროება ბრალს არ მოიცავს, საზოგადოებრივად

მხოლოდ მას უნდა შეერაცხოს, ვის მხარესაც იქნება იგი. აღნიშნული მოთხოვნა გამომდინარეობს პირადი და ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპიდან, რომელიც ასახულია საქართველოს სსკ-ის როგორც 25-ე (ამსრულებლისა და თანამონაწილის პასუხისმგებლობა), ისე არაერთ მუხლში.⁴¹

დამნაშავის მოტივი იმიტომ არის პერსონალური ნიშანი,⁴² რომ მოტივი დამნაშავის პიროვნებაშია და არსად სხვაგან. თავიდან გერმანულ მართლმსაჯულებაში მოტივი ქმედებასთან დაკავშირებულ ნიშნად განიხილებოდა, მაგრამ მოგვიანებით მოტივთან დაკავშირებით შეფასება შეიცვალა და დღეს აღიარებული შეხედულებით იგი მიიჩნევა დამნაშავის პიროვნებასთან დაკავშირებულ გარემოებად.⁴³

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ მოტივთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის ლიტერატურაში მოსაზრება ორად იყოფა: ერთი მოსაზრებით, რომელიც გაზიარებულია როგორც გერმანულ,⁴⁴

საშიში ქმედება ბრალის გარეშე შეიძლება განხორციელდეს. ქმედების სოციალური საშიშროება ობიექტური ხასიათისაა, რომლის ხარისხს, როგორც წესი, ობიექტური ხასიათის გარემოებები განსაზღვრავს. ქმედების სოციალური საშიშროება და მართლწინააღმდეგობა ბრალის წინამძღვარია. ბრალზე მსჯელობას წინ უძღვის მართლწინააღმდეგობასა და ქმედების სოციალურ საშიშროებაზე მსჯელობა. იხ. *გამყრელიძე, ოთარ*, ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება და დანაშაულის სუბიექტური მხარე, საბჭოთა სამართალი, 1/1970, 32. აქვე უნდა იქნას გათვალისწინებული ისიც, რომ ქმედების უმართლობას ზოგჯერ სუბიექტური ნიშნები აფუძნებს, რაც წარმოშობს კითხვას იმასთან დაკავშირებით, აღნიშნულ გარემოებებს თუ რატომ არ უნდა შეეძლოთ უმართლობის ხარისხის განსაზღვრა, მაგრამ ეს მაინც არ იძლევა იმის თქმის საფუძველს, რომ ბრალის ხარისხი მისი წინამძღვარი ქმედების სოციალური საშიშროების და უმართლობის ხარისხს განსაზღვრავს.

⁴¹ ანალოგიურ რეგულაციას ვხვდებით გერმანული სსკ-ის 28-ე და 29-ე პარაგრაფებში.

⁴² *Heinrich, Bernd, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2019, გვ. 600-601, Rn. 1349-1350.*

⁴³ *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band II, 2003, გვ. 244, §27 Rn. 28.*

⁴⁴ *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, 2006, გვ. 314, §10 Rn. 73; Eser, Albin/Sternberg-Lieben, Detlev, in: Schönke, Adolf/Schröder, Horst, Strafgesetzbuch, Kommentar, 30. Auflage, 2019, გვ. 2097, §211 Rn. 6; Wessels, Johannes/Beulke, Werner/Satzger, Helmut, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 51. Auflage, 2021, გვ. 235, Rn. 673; Lackner, Karl, NSTZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht) 1981, 348.*

ისე ქართულ ლიტერატურაში,⁴⁵ როდესაც მოტივი ქმედების კვალიფიცირებული შემადგენლობის ნიშანია, იგი ბრალის ხარისხს განსაზღვრავს, როგორც პერსონალური ნიშანი, ხოლო მეორე მოსაზრებით, ქმედების სოციალური საშიშროების,⁴⁶ უმართლობის ხარისხსაც⁴⁷. მოტივის მიხედვით უმართლობის მოცულობის განსაზღვრის შესაძლებლობაზე მიუთითებენ გერმანელი ავტორებიც.⁴⁸ ამ უკანასკნელი მოსაზრების სასარგებლოდ უნდა ითქვას, რომ თუ მოტივს შეუძლია ქმედების უმართლობის დაფუძნება, რატომ არ უნდა შეეძლოს სოციალური საშიშროების ხარისხის განსაზღვრა?

როდესაც დანაშაულის ამსრულებელი მოქმედებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი მოტივით, ამსრულებლის ქმედება შესაბამისი მუხლით დაკვალიფიცირდება, მაგრამ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი მაშინ, როცა აღნიშნული ნიშანი მხოლოდ თანამონაწილის მხარეს არის? მაგალითად, თუ მკვლელობაში თანამონაწილე (დამხმარე) მონაწილეობს ანგარების მოტივით, ხოლო ამსრულებელი მოქმედებს ანგარების გარეშე, შურისძიების

მოტივით, ამსრულებლის ქმედება 108-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება, მაგრამ თანამონაწილის ქმედებაც იმავე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს, თუ 109-ე მუხლით, როგორც ანგარებით მკვლელობაში თანამონაწილეობა?

ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, მაშინ, როცა ანგარების მოტივი მხოლოდ თანამონაწილის მხარესაა და არა ამსრულებლის, თანამონაწილის ქმედება ამსრულებლის ქმედებასთან ერთად უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ მუხლით, რომელიც ქმედების ძირითად შემადგენლობას ითვალისწინებს. მკვლელობის შემთხვევაში ეს იქნება 108-ე მუხლი. ავტორის თვალსაზრისით, ქმედების ასეთი კვალიფიკაციის მიზეზი, თანამონაწილის ქმედება რომ 108-ე მუხლით კვალიფიცირდება და არა 109-ე მუხლით, არის ის, რომ სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლები იწერება ამსრულებლისთვის და არა თანამონაწილისთვის. შესაბამისად, 109-ე მუხლით გათვალისწინებული დამამძიმებელი გარემოებების ადრესატია არა თანამონაწილე, არამედ ამსრულებელი. თანამონაწილის ქმედება 109-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება მაშინ, როცა აღნიშნული მუხლით კვალიფიცირდება ამსრულებლის ქმედება, თუ თანამონაწილის მხარესაც არის ანალოგიური მოტივი.⁴⁹ ავტორი საკითხის ასეთ გადაწყვეტას ასაბუთებს თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებით.⁵⁰

ზემოაღნიშნული მოსაზრება არ არის გასაზიარებელი. მართალია, სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლები გაანგარიშებულია ამსრულებელზე და არა თანამონაწილეზე, მაგრამ ეს ეხება ქმედების ძირითად შემადგენლობას და არა სუბიექტური ნიშნით კვალიფიცირებულ იმ შემადგენლობებს, სადაც მაკვალიფიცირებელი გარემოება პერსონალური ხასიათისაა. თუ ჩვენ მოვიტხოვთ თანამონაწილისთვის სუბიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი გარემოების შესარაცხად იმას, რომ იგივე ნიშანი

⁴⁵ *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, 2011, გვ. 346; *გამყრელიძე, ოთარ*, სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, 2013, გვ. 284; *ტურავა, მერაბ*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, 2013, გვ. 340; *ნაჭყებია, გურამ*, ნიგნზი: *ნაჭყებია, გურამ/დვალაძე, ირაკლი* (რედ.), სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, 2007, გვ. 232; *მჭედლოშვილი-ჭედრიძი, ქეთევან*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, 2014, გვ. 92; *დვალაძე, ირაკლი*, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 79; *თოდუა, ნონა*, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია – 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 24.

⁴⁶ *ვაჩიშვილი, ალექსანდრე*, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, 1957, გვ. 13, 20-21; *ნაჭყებია, გურამ*, ნიგნზი: სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მესამე გამოცემა, 2018, გვ. 248.

⁴⁷ *დვალაძე, ირაკლი*, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, 2008, გვ. 73.

⁴⁸ *Paeffgen, Hans-Ullrich*, Einmal mehr – Habgier und niedrige Beweggründe, GA 1982, გვ. 255; *Jakobs, Günther*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Part 1, 2. Auflage, 1991, გვ. 309, Abschn. 8, Rn. 94.

⁴⁹ *თოდუა, ნონა*, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია – 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 34.

⁵⁰ *თოდუა, ნონა*, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლობასა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, გურამ ნაჭყებია – 75, საიუბილეო კრებული, 2016, გვ. 36-37.

ამსრულებელსაც შეერაცხოს, ამით უარყოფთ აღნიშნული ნიშნის პერსონალურ ხასიათს, რაც ბრალის ხარისხის განმსაზღვრელ გარემოებათა პერსონალური ხასიათის უარყოფის მომასწავებელია. სუბიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი ნიშნები ობიექტური ხასიათის მაკვალიფიცირებელი ნიშნებისგან იმით განსხვავდებიან, რომ პერსონალური ხასიათი გააჩნიათ.

ბრალის ხარისხის განმსაზღვრელ გარემოებათა პერსონალურობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის დანაშაულში მონაწილე თითოეულ პირს ინდივიდუალურად შეერაცხება, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა იგი ამსრულებლის მხარეს. აღნიშნულთან დაკავშირებით არც ის უნდა იყოს გადამწყვეტი, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი სუბიექტური გარემოება აისახება სასჯელის ზომაზე, თუ ქმედების კვალიფიკაციაზეც. შესაბამისად, წამქეზებელი (თანამონაწილე) დაისჯება ანგარების მოტივით მკვლელობისთვის მაშინაც, როცა ამსრულებელი მოქმედებს ანგარების მოტივის გარეშე.⁵¹

თანამონაწილეობა აქცესორული ხასიათისაა, მაგრამ თანამონაწილეობის აქცესორურობა არ მოითხოვს ამსრულებლის და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციას ერთი და იმავე მუხლებით. აქცესორურობის რეგულირება მაშინ მოქმედებს მაკვალიფიცირებელ გარემოებებთან მიმართებით და თანამონაწილისთვის დამამძიმებელი გარემოების შესარაცხად ამსრულებლის იმავე მაკვალიფიცირებელი გარემოებისთვის დასჯა მაშინ მიიჩნევა აუცილებელ წინაპირობად, როცა საქმე ეხება არა მოქმედის პიროვნებასთან, არამედ ქმედებასთან დაკავშირებულ გარემოებებს.⁵² აქცესორული თეორია გულისხმობს ამსრულებლის და თანამონაწილის მიერ ერთიანი უმართლობის განხორციელებას და არა იმას, რომ თანამონაწილისთვის მაკვალიფიცირებელი გარემოების შესარაცხად აუცილებელ

წინაპირობად გამოცხადდეს იმავე ქმედების (სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული) შემადგენლობის განხორციელება ამსრულებლის მიერ.

ქართული სსკ-ის 109-ე მუხლით თანამონაწილის დასჯას ანგარების მოტივით ჩადენილი დანაშაულისთვის მაშინ შეუშლიდა ხელს ანგარების მოტივის გარეშე ამსრულებლის მოქმედება, თუ ანგარების მოტივით მკვლელობას მივიჩნევდით არა მკვლელობისთვის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ, მაკვალიფიცირებელ გარემოებად, არამედ ცალკე აღებულ მკვლელობის ისეთ შემადგენლობად, რომლისთვისაც 108-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა არ წარმოადგენს ქმედების ძირითად შემადგენლობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ განსახილველი საკითხის გადასაწყვეტად გასათვალისწინებელი და არსებითი მნიშვნელობისაა როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოების ბუნება (ხასიათი), ისე 108-ე და 109-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობათა ურთიერთმიმართება.

3. მოტივი, როგორც პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოება

მოტივი შეიძლება წარმოადგენდეს პასუხისმგებლობის როგორც დამაფუძნებელ ან დამამძიმებელ, ისე შემამსუბუქებელ გარემოებას. ასეთია სიბრალულის მოტივი მკვლელობის დროს, რომელსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობისას (110-ე მუხ.). მართალია საქართველოს სსკ-ის 110-ე მუხლი ასეთ მოტივზე არ უთითებს და მხოლოდ კონკრეტულ მიზანს ითვალისწინებს (მსხვერპლის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისგან გათავისუფლების მიზანი), მაგრამ აღნიშნული მიზანი გულისხმობს სიბრალულის მოტივით განხორციელებულ ქმედებას. თუ ქმედება განხორციელებულია არა სიბრალულის, არამედ შურისძიების ან ანგარების მოტივით, ქმედება ვერ დაკვალიფიცირდება 110-ე მუხლით, ფორმალურად სახეზე რომც იყოს მსხვერპლის თხოვნა მისი სიცოცხლის ხელყოფასთან დაკავშირებით.

ისევე როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი მოტივი, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი მოტივიც პერსონალური ხასიათის მატარებელია, რაც იმას გულისხმობს, რომ ის რაც ზემოთ ითქვა თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციას

⁵¹ Eisele, Jörg, Strafrecht, Besonderer Teil I., Straftaten gegen die Person und die Allgemeinheit, 3. Auflage, 2014, გვ. 55-56, Rn. 141-142; Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang/Eisele, Jörg, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, 2016, გვ. 838, 841-842, §26 Rn. 156, 170. ანალოგიური მოსაზრება ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში იხ.: ნაჭყებია, გურამ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, 2010, გვ. 205-206.

⁵² Hilgendorf, Eric, in: Arzt, Gunther/Weber, Ulrich/Heinrich, Bernd/Hilgendorf, Eric, Strafrecht, Besonderer Teil, Lehrbuch, 2. Auflage, 2009, გვ. 45, §2 Rn. 28.

თან დაკავშირებით, ვრცელდება შემამსუბუქებელ (მაპრივილეგირებელ) მოტივზეც.

მაშინ, როცა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი მოტივი სსკ-ის არაერთ მუხლშია გათვალისწინებული, იგივეს ვერ ვიტყვით პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ მოტივზე.

4. მოტივი, როგორც გამამართლებელ გარემოებათა სუბიექტური ნიშანი?

როგორც ცნობილია, დანაშაული სამი ნიშნისგან შედგება: ქმედების შემადგენლობა, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობა დგინდება მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებათა გამორიცხვით. თუ სახეზეა რომელიმე გამამართლებელი გარემოება, მართლწინააღმდეგობა, შესაბამისად, დანაშაულიც გამოირიცხება. გამამართლებელი ანუ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოებები მოითხოვენ როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური გამამართლებელი ნიშნების არსებობას.

გამამართლებელ სუბიექტურ გარემოებებთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აზრთა სხვაობაა. ერთი მოსაზრებით (ნებელობის თეორია – Willenstheorie), ქმედების გასამართლებლად საკმარისი არ არის არც მხოლოდ ობიექტური გარემოებები და არც უბრალო ცოდნა აღნიშნულ გარემოებასთან დაკავშირებით და საჭიროდ მიიჩნევა ნებელობითი ელემენტის არსებობა⁵³ გამონაკლისის სახით. მაგალითად, უკიდურესი აუცილებლობა ეფუძნება ქმედებას, რომელიც ემსახურება სამართლებრივ სიკეთესთან დაკავშირებით არსებული საფრთხის თავიდან აცილებას.⁵⁴ აუცილებელი მოგერიების დროსაც სამართლებრივი სიკეთის დაცვა უნდა იყოს მოქმედების მოტივი. მომგერიებელი უნდა მოქმედებდეს იმისთვის, რომ დაიცვას სიკეთე ან დაეხმაროს საფ-

რთხეში მყოფს.⁵⁵ აღნიშნულ მოსაზრებას უჭერს მხარს პატივცემული იუბილარიც, თუმცა თვლის, რომ დაცვის მოტივი ქმედების განმაპირობებელ სხვა მოტივებთან მიმართებით თანაბარი რანგის უნდა იყოს,⁵⁶ რაც იმაზეც მიუთითებს, რომ მას დასაშვებად მიაჩნია ქმედების განხორციელება სხვადასხვა მოტივით. ავტორი შესაძლებლად თვლის, მოტივთა სიმრავლის დროს სხვა მოტივები იყოს დომინანტური თავდაცვის მოტივთან მიმართებით, რაც ქმედების გამართლების შესაძლებლობას გამორიცხავს განსახილველი კონცეფციის მიხედვით. ამასთან ერთად, აღსანიშნავია, რომ ქმედების გამამართლებელ სუბიექტურ ელემენტად მიიჩნევა ის მოტივი, რომელიც მოტივთა კლასიფიკაციაში პატივცემული იუბილარის მიერ *Weil-Motiv*-ად არის დასახელებული, ვინაიდან აუცილებელი მოგერიება არის რეაქცია თავდასხმაზე.⁵⁷ პროფ. ალვარტი მიუთითებს, რომ მხოლოდ კოგნიტური ელემენტის არსებობა, აუცილებელი მოგერიების ცოდნის თვალსაზრისით, არ არის საკმარისი სისხლისსამართლებრივი უმართლობის გამოსარიცხად. მისი მოსაზრებით, მხოლოდ ხელყოფის თავიდან აცილება ქმედებას ვერ გადააქცევს თავდაცვით ქმედებად. თუ ქმედება დაცვის მოტივით არ არის განხორციელებული, ქმედება ვერ იქნება განხილული რეაქციად თავდასხმაზე, რაც აუცილებელი მოგერიებისთვის, თავდაცვითი ქმედებისთვის აუცილებელ ნიშნად მიაჩნია.⁵⁸ ჰ. ალვარტი აკონკრეტებს, რომ მას აუცილებელი მოგერიების წინაპირობად მიაჩნია დაცვითი მოტივით მოქმედება, მაგრამ არა „*Um-zu-Motiv*“-ის სახით. ასეთი მოტივის მიჩნევა უმართლობის გამომრიცხვის წინაპირობად, იქნებოდა იმაზე მეტის მოთხოვნა, რომ მოქმედმა პირმა რეაგირება მოახდინოს სამართლებრივი სიკეთის ხელმყოფ იმნუთიერ ხელყოფაზე.⁵⁹ აღნიშნული

⁵³ *Wessels, Johannes/Beulke, Werner/Satzger, Helmut*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 51. Auflage, 2021, გვ. 139, Rn. 414; *Krey, Volker/Esner, Robert*, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2011, გვ. 185, Rn. 459.

⁵⁴ *Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang/Eiseler, Jörg*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, 2016, გვ. 360, §14 Rn. 48; *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas*, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, 1996, გვ. 328-329, §31 IV 1.

⁵⁵ *Heinrich, Bernd*, Strafrecht, Allgemeiner Teil, 6. Auflage, 2019, გვ. 161-162, Rn. 389.

⁵⁶ *Alwart, Heiner*, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 447.

⁵⁷ *Alwart, Heiner*, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 449.

⁵⁸ *Alwart, Heiner*, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 452.

⁵⁹ *Alwart, Heiner*, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 452.

მოსაზრება საგულისხმოა იმ თვალსაზრისით, რომ აუცილებელი მოგერიება, მართლაც გულისხმობს იმნუთიერი ხელყოფისგან სამართლებრივი სიკეთის დაცვას, რაც არ გამოორიცხავს მომავალში ხელყოფას და საფრთხის შექმნას იმავე სიკეთისთვის და იმავე ხელყოფისგან. მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით სამართლებრივი სიკეთისთვის იმნუთიერი საფრთხის არსებობა აუცილებელი მოგერიების აუცილებელი წინაპირობაა. შესაბამისად, დაცვითი ქმედებაც ორიენტირებული უნდა იყოს იმნუთიერი (და არა სამომავლო) საფრთხის პრევენციასზე.

ჰ. ალვარტის შეხედულება, როგორც თვითონ მიუთითებს, იკავებს შუალედურ ადგილს იმ კონცეფციებს შორის, რომელიც საკმარისად მიიჩნევს აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობის მხოლოდ ცოდნას ან მოითხოვს დაცვით შინაგან ტენდენციას (*Abwehrintention*). არც გამამართლებელი გარემოების არსებობის ცოდნა მიაჩნია საკმარისად და ამასთან ერთად მოითხოვს განსაზღვრული დაცვითი შინაგანი ტენდენციით მოქმედებას.⁶⁰

ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებული წარმოდგენა, ავტორის თვალსაზრისით, თავდაცვით მოტივთან მიმართებით არანაირ როლს არ ასრულებს. თავდაცვის მოტივი არის დამოუკიდებელი იმისგან, არის თუ არა რეალობის შესაბამისი მოქმედი პირის წარმოდგენა.⁶¹ აღნიშნული მოსაზრება გასაზიარებელია იმდენად, რამდენადაც თავდაცვის მოტივით ადამიანი შეიძლება მაშინაც მოქმედებდეს, როცა მოქმედი პირი ცდება და ჰგონია, რომ თავს ესხმიან ანუ როცა თავის დაცვის საფუძველი არც არსებობს. ასეთ მდგომარეობას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მოჩვენებითი აუცილებელი მოგერიების დროს.

ჰ. ალვარტი მსჯელობს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს საკითხი მაშინ, როცა სახეზეა გამამართლებელი ობიექტური გარემოებები თავდაცვითი მოტივის და გამამართლებელი სუბიექტური ნიშნების გარეშე და მიდის დასკვნამდე, რომ აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკ-

ვალიფიცირდეს არა დანაშაულის მცდელობად,⁶² არამედ დამთავრებულ დანაშაულად, რის მიზეზად ასახელებს იმას, რომ უმართლობის გამორიცხვა და უმართლობის დაფუძნება ემყარება განსხვავებული სტრუქტურის მასალას.⁶³

ნებელობის თეორიის წარმომადგენლები მიუთითებენ იმაზე, რომ ქმედების უმართლობა ეფუძნება გასაკიცხ სუბიექტურ მომენტებს, რომლის კომპენსირებისა და ქმედების გამართლებისთვის საკმარის სუბიექტურ მომენტს შეიძლება არ წარმოადგენდეს გამამართლებელ ობიექტურ გარემოებათა უბრალოდ ცოდნა და შესაბამისად, საჭიროდ მიიჩნევა (სამართლებრივი სიკეთის) დაცვის მოტივაცია.⁶⁴

თუმცა, სუბიექტურ გამამართლებელ გარემოებათა საჭიროებასთან დაკავშირებით არსებობს სკეპტიკური დამოკიდებულება, რომ შესაბამისი მოტივი შეიძლება ძნელად დასადგენი იყოს, რაც შეფასების თვალსაზრისით პრობლემურად მიაჩ-

⁶² გამამართლებელი ობიექტური ნიშნების არსებობისას, გამამართლებელი სუბიექტური ნიშნების გარეშე განხორციელებული ქმედების დანაშაულის მცდელობად კვალიფიკაციას მხარს უჭერს ავტორთა ერთი ნაწილი, იხ.: *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil*, 1996, 5. Auflage, 1996, გვ. 330, §31 IV; *Kühl, Kristian, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 8. Auflage, 2017, გვ. 130-131, §6 Rn. 16; *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I*, 4. Auflage, 2006, გვ. 644, §14 Rn. 104; *Baumann, Jürgen/Weber, Ulrich/Mitsch, Wolfgang/Eisele, Jörg, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch*, 12. Auflage, 2016, გვ. 402, §15 Rn. 48; *Hoffmann-Holland, Klaus, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2015, გვ. 99, Rn. 274; *Joecks, Wolfgang, Strafgesetzbuch, Studienkommentar*, 10. Auflage, 2012, გვ. 152, §32 Rn. 12-14; *Rengier, Rudolf, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2011, გვ. 138, §17 Rn. 18; *Wessels, Johannes/Beulke, Werner/Satzger, Helmut, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 51. Auflage, 2021, გვ. 139-140, Rn. 415; *Krey, Volker/Esser, Robert, Deutsches Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 4. Auflage, 2011, გვ. 188, Rn. 468-469; *Ebert, Udo, Strafrecht, AT*, 3. Auflage, 2001, გვ. 158-159; *მჭედლიშვილი-ჭედრიანი, ქეთევანი*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, 2011, გვ. 36; *დვალიძე, ირაკლი*, აუცილებელი მოგერიება და „უვარგისი ობიექტი“, წიგნში: *ტურავა, მერაბ* (რედ.), სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული, 2013, გვ. 250.

⁶³ *Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier*, GA 1983, 454-455.

⁶⁴ *Rengier, Rudolf, Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 13. Auflage, 2021, გვ. 177-178, §18 Rn. 108.

recht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier, GA 1983, 453.

⁶⁰ *Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier*, GA 1983, 453.

⁶¹ *Alwart, Heiner, Der Begriff des Motivbündels im Strafrecht – am Beispiel der subjektiven Rechtfertigungselemente und des Mordmerkmals Habgier*, GA 1983, 454.

ნიათ ე. წ. „მოტივთა სიმრავლის“ დროს. ამასთან ერთად მიუთითებენ, რომ თუ მოტივი იქნა აუცილებელ გამამართლებელ სუბიექტურ ნიშნად მიჩნეული, მოსამართლეს მოუწევს კვლევის ჩატარება მოტივთან დაკავშირებით.⁶⁵

სხვა შეხედულების მიხედვით, მოტივს არ ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა ქმედების გამართლებისთვის. ობიექტური თეორიის მიხედვით, ქმედების გამართლებისთვის სუბიექტური ელემენტის არსებობა არ არის საჭირო.⁶⁶ აღნიშნული თეორიის თანახმად, ქმედების გასამართლებლად საკმარისად მიიჩნეოდა აუცილებელი მოგერიების ან უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობის არსებობა. თუმცა, აღნიშნულ მოსაზრებას დღეს არ იზიარებენ, ვინაიდან აუცილებელი მოგერიება, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი გარემოება, გულისხმობს სამართლებრივი სიკეთის, მართლწინააღმდეგობის დასაცავად განხორციელებულ ქმედებას, მაგრამ სამართლებრივი სიკეთის დაცვა მას შეუძლია, ვინც იცის, რომ ის საფრთხეშია.⁶⁷ ამიტომ სუბიექტური გამამართლებელი ელემენტის არსებობა საჭიროა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი ყველა გარემოებისთვის, რაზეც მეტყველებს სსკ-ის შესაბამისი ნორმებიც, რომლებიც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებებს ითვალისწინებენ და კონსტრუირებულია როგორც ფინალური წინადადება, რაც გულისხმობს შესაბამისი სუბიექტური ნიშნით მოქმედებას. მაგალითად, საქართველოს სსკ-ის 28-ე (აუცილებელი მოგერიება) და 30-ე (უკიდურესი აუცილებლობა) მუხლებში⁶⁸ საუბარია სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად მოქმედებაზე. თითქმის ანალოგიურად (და არა იდენტურად) არის ფორმულირებული გერმანული სსკ-ის 32-ე და 34-ე პარაგრაფები (მიზანზე ორიენტირებული, ფინალური წინადადების სახით). თუმცა, საკამათოა სუბიექტური ელემენტების არსებობის მოთხოვნა რა ფარგლებში ვრცელდება.

⁶⁵ *Heinrich, Bernd*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 6. Auflage, 2019, გვ. 162, Rn. 389.

⁶⁶ *Gropp, Walter*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 4. Auflage, 2015, გვ. 207, §5 Rn. 175; *Spendel, Günter*, in: *Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag*, 1979, 245-260.

⁶⁷ *Heinrich, Bernd*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 6. Auflage, 2019, გვ. 160, Rn. 387.

⁶⁸ სისხლის სამართლის კოდექსის 31-ე მუხლი კი პირდაპირ მიუთითებს საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნით მოქმედების აუცილებლობაზე.

ცოდნის თეორიის (*Kenntnistheorie*) მიხედვით, საჭიროდ, მაგრამ საკმარისად მიიჩნევა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობის არსებობის ცოდნა. მოქმედმა პირმა უნდა იცოდეს, რომ განხორციელებული ქმედება ემსახურება თავდასხმისგან დაცვას (მოგერიების, თავდაცვის განზრახვა).⁶⁹ აღნიშნული თეორიის მიხედვითაც, აქცენტი კეთდება იმაზე, რომ ქმედების მოტივის დადგენა არ არის აუცილებელი, ვინაიდან ეს შეიძლება გარკვეულ სირთულესთანაც იყოს დაკავშირებული მტკიცების და დადგენის თვალსაზრისით.

უნდა აღინიშნოს, რომ აუცილებელი მოგერიების, თუ სხვა გამამართლებელი გარემოებების შემთხვევაში შეიძლება დადგინდეს მოქმედი პირის მოტივი სამართლებრივი სიკეთის დაცვასთან დაკავშირებით, მაგრამ მისი დადგენა არ უნდა იქნას მიჩნეული ქმედების გამართლების აუცილებელ წინაპირობად, თუმცა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მოტივი რთული დასადგენია, არამედ იმის გამოც, რომ ცალკეულ შემთხვევაში საფრთხეში მყოფი პირის გადარჩენა და აუცილებელი დახმარება შეიძლება წარმოადგენდეს ერთგვარ საშუალებას სხვა მიზნის (მაგალითად, მატერიალური გამორჩენის) მისაღწევად, რაც კითხვის ქვეშ აყენებს იმასაც, არის თუ არა ქმედება განხორციელებული სამართლებრივი სიკეთის დაცვის კეთილშობილური მოტივით. მოცემულ შემთხვევაში საფრთხეში მყოფი პირის გადარჩენა არის არა საბოლოო მიზანი, არამედ საშუალება სხვა მიზნის მისაღწევად. მაგალითად, საფრთხეში მყოფ პირს აუცილებელი დახმარება შეიძლება აღმოუჩინოს მოქმედმა პირმა არა იმიტომ, რომ საფრთხეში მყოფი პირის დაცვის, გადარჩენის მოტივი ამოძრავებდა, არამედ იმიტომ, რომ ასე ეძია შური საფრთხეში მყოფ პირზე თავდამსხმელის მიმართ. აუცილებელი დახმარება შეიძლება ასევე განხორციელდეს არა დაცვის მოტივით, არამედ იმის გამო, რომ საფრთხეში მყოფი პირისგან მატერიალურ გამორჩენას მიიღებდა (ან გარეების მოტივი).⁷⁰

რაც მეტად მნიშვნელოვანია, სსკ-ის 28-ე და 30-ე მუხლები ფინალურ მოქმედებაზე მიუთითე-

⁶⁹ *Kühl, Kristian*, *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 8. Auflage, 2017, გვ. 184, §7 Rn. 128.

⁷⁰ *შავგულიძე, თამაზ/ურგულაძე, ლამარა*, საზოგადოებრივი საშიშროების გამომრიცხველი გარემოებანი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, 1988, გვ. 104.

ბენ, მაგრამ კონკრეტულად არ განსაზღვრავს, ქმედება თუ რა მოტივით უნდა იყოს განხორციელებული ან აქვს თუ არა მოტივის მნიშვნელობა ქმედების გასამართლებლად. ფინალური წინადადება გულისხმობს მიზნით დეტერმინირებულ ქმედებას, თუმცა, სამართლებრივი სიკეთის დაცვის მიზნით მოქმედება არ გამოორიცხავს გასაკიცხი მოტივით მოქმედებას. ეს სწორედ ის შემთხვევაა, როცა სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენა საშუალებაა სხვა მიზნის მიღწევისთვის.⁷¹

პირი შეიძლება მოქმედებდეს გამამართლებელი ობიექტური მდგომარეობის ცოდნით, მაგრამ არ არის გამორიცხული, რომ თავდასხმის საპასუხო მოქმედება იყოს განპირობებული არა დაცვითი მიზნით, არამედ მოტივირებული იყოს სიბრაზით და წყრომით (Zorn), რაც არ გამოორიცხავს ქმედების გამართლების შესაძლებლობას. ქმედების გამართლება შესაძლებელია აგრეთვე მაშინ, როცა თავდამსხმელის დაზიანება ხდება მისი დასჯის მიზნით. ქმედების გამართლება არ გამოორიცხება მაშინაც, როცა დაზარალებულის შემთხვევის ადგილიდან საავადმყოფოში გადაყვანა მოტივირებულია არა მსხვერპლის გადარჩენით, არამედ იმით, რომ მოქმედმა პირმა თავი დააღწიოს სამართალდამცავების მიერ დაკავებას და მოსალოდნელ სასჯელს.⁷²

დაუხმარებლობის შემადგენლობა (ქართული სსკ-ის 129-ე მუხლი და გერმანული სსკ-ის 323C-ე პარაგრაფი) მოითხოვს დახმარების აღმოჩენას უკიდურეს მდგომარეობაში, განსაცდელში მყოფი პირისთვის, რომელიც ასეთ მდგომარეობაში შეიძლება იყოს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმის შედეგად, მაგრამ მსხვერპლისთვის დახმარების აღმოჩენა თავდამსხმელის მიმართ საპასუხო მოქმე-

დების განხორციელებით, არ შეიძლება დასჯადად გამოცხადდეს იმის გამო, რომ ქმედება (დახმარების აღმოჩენა) არ იყო მოტივირებული მსხვერპლის დაცვით.⁷³

VI. მოტივი, როგორც სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელი გარემოება

საქართველოს სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილში კანონმდებელი მიუთითებს სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ გარემოებებს, რომელთა შორის ერთ-ერთია დანაშაულის მოტივი. ამით კანონმდებელმა გამოხატა პოზიცია, რომ დანაშაულის მოტივს შეუძლია სასჯელის როგორც შემსუბუქება, ისე დამძიმება. მოტივი როგორც სასჯელის დამამძიმებელი ან შემამსუბუქებელი გარემოება მაშინ მიიღება მხედველობაში, როცა ის ქმედების შემადგენლობის ნიშნად არ არის გათვალისწინებული იმ მუხლით, რომლითაც ქმედება დანაშაულად კვალიფიცირდება. წინააღმდეგ შემთხვევაში დაირღვევა ორჯერ შეფასების აკრძალვის (Das Verbot der Doppelverwertung) პრინციპი.⁷⁴

მოტივზე, როგორც სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ შემამსუბუქებელ გარემოებაზე მითითებას ვხვდებით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებშიც. კერძოდ, სასჯელის შემამსუბუქებელ გარემოებად გათვალისწინებულ იქნა ის, რომ ნარკოტიკული საშუალების შექმნა მოხდა პირადი მოხმარების მოტივით.⁷⁵

2017 წლის საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად საქართველოს სსკ-ს დამატა 53¹-ე მუხლი სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებებთან დაკავშირებით, სადაც დამამძიმებელ გარემოებად გათვალისწინებულია „დანაშაულის ჩადენა რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერის, გენდერული იდენტობის, ასაკის, რელი-

⁷¹ გასათვალისწინებელია ის, რომ უკიდურესი აუცილებლობის პარაგრაფში მოცემული წინადადების ფინალურ კონსტრუქციას *როქსინი* უარყოფს და აღნიშნავს, რომ ის გამოხატავს ობიექტური დაცვითი ქმედების ხასიათს, თვისებას და არა მოქმედი პირის მიზანს. როქსინი მიუთითებს აგრესიულ უკიდურეს აუცილებლობასთან დაკავშირებით, რომელსაც სამოქალაქო სამართლებრივ გამამართლებელ გარემოებასაც უწოდებენ, ვინაიდან სამოქალაქო კოდექსი არეგულირებს და სადაც არსებითი მნიშვნელობისაა ხელყოფილ და დაცულ სიკეთეთა თანაფარდობის საკითხი (ობიექტური მომენტი), ის, რომ გადარჩენილი სიკეთე ხელყოფილს მნიშვნელოვნად უნდა აღემატებოდეს. *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, 2006, გვ. 642, §14 Rn. 100.*

⁷² *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, 2006, გვ. 641, §14 Rn. 97.*

⁷³ *Roxin, Claus, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, 4. Auflage, 2006, გვ. 642, §14 Rn. 99.*

⁷⁴ *Jescheck, Hans-Heinrich/Weigend, Thomas, Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1996, 5. Auflage, 1996, გვ. 901, §83 VII.*

⁷⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეზე, 2005, N4, გვ. 234; 249; 262.

გის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების, შეზღუდული შესაძლებლობის, წარმოშობის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან დისკრიმინაციის შემცველი სხვა ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით“.⁷⁶ თუ სახეზეა აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება დანაშაულის ჩადენის დროს, ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნისას სასჯელის ვადა სულ მცირე 1 წლით უნდა აღემატებოდეს შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მინიმალურ ვადას (53¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). აღნიშნული წესი არ მოქმედებს, როცა მხარეებს შორის დადებული საპროცესო შეთანხმების საფუძველზე დამნაშავესთვის ხდება კანონით გათვალისწინებულზე უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნა ან სასჯელის პირობით დანიშვნისას, აგრეთვე მაშინ, როცა აღნიშნული გარემოება დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნად არის გათვალისწინებული სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით (53¹-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). საკითხის გადაწყვეტა ანალოგიურად უნდა მოხდეს მაშინაც, როცა შეუწყნარებლობის მოტივი წარმოადგენს დანაშაულის არა მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, არამედ ქმედების ძირითადი შემადგენლობის ნიშანს. ამ მხრივ აღსანიშნავია მაგალითად, სსკ-ის 142-ე (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა), 142¹-ე (რასობრივი დისკრიმინაცია) და 407-ე (გენოციდი) მუხლებით გათვალისწინებული შემადგენლობები.

დანაშაულის განხორციელებისას მოტივი მისი ეთიკური ღირებულების მიხედვით უნდა შეფასდეს და გასაკიცხი და არაგასაკიცხი მოტივები უნდა გაიმიჯნოს. გასაკიცხი მოტივი სასჯელს ამძიმებს. გასაკიცხაობის ზომა სასჯელის დამძიმების ზომას განსაზღვრავს. სასჯელის შეფარდების დროს მოტივის არა მხოლოდ ღირებულება, აგრეთვე სიძლიერეც არის გასათვალისწინებელი. წმინდა ეგონის-

ტური მოტივები სასჯელის დამძიმებას იწვევს. მაგალითად, ანგარება.⁷⁷

სასჯელის დამძიმება შესაძლებელია აგრეთვე მაშინაც, როცა დანაშაულის ჩადენას საფუძველად უდევს შემდეგი მოტივები: პატივმოყვარეობა, შრომის მოძულეობა, მფლანგველობა, გართობისადმი მიდრეკილება.⁷⁸

სიცოცხლის და ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში სასჯელის დამამძიმებელ მოტივად მიიჩნევა აგრეთვე რასობრივი შეუწყნარებლობა (სიძულვილი რასის მიმართ/Rassenhass) და სხვა ისეთი მოტივები, რომელიც მსხვერპლის დამცირებისკენ არის მიმართული. აღნიშნული ვრცელდება ყველა იმ შემთხვევაზე, როცა დანაშაული მიმართულია პიროვნული სიკეთის წინააღმდეგ, ხოლო მსხვერპლი, როგორც სამიზნე ობიექტი, არჩეულია მხოლოდ იმ სოციალური ჯგუფისადმი კუთვნილების გამო, რომელიც დამნაშავეს სძულს. დასახელებული მოტივით ჩადენილი დანაშაულისთვის სასჯელის გენერალურად გამკაცრება პოზიტიური გენერალური პრევენციის თვალსაზრისით შეიძლება შემდეგნაირად დასაბუთდეს: მკაცრმა სასჯელმა განსაზღვრული ადამიანური ღირებულებების მნიშვნელობა უნდა აჩვენოს. როცა დანაშაული დაკავშირებულია მკაფიოდ ან კონკლიუდენტურად გამოხატულ სიძულვილთან, იგი სამართლებრივი სიკეთის ხელმყოფ მსგავს დანაშაულებზე მეტ უმართლობას შეიცავს. გარდა ამისა, ჯგუფისადმი კუთვნილების გამო სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულს მსხვერპლისთვისაც სხვა მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან დამნაშავეს ქცევა მიუთითებს მსხვერპლის განსაზღვრული უფლებების უარყოფაზე სწორედ ჯგუფისადმი კუთვნილების გამო. მსხვერპლისთვის სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულს სხვა მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე იგივე სახის ქმედებას ამ მოტივის გარეშე, ვინაიდან სიძულვილის საფუძველზე ჩადენილი დანაშაული არის როგორც საშიში, ისე დამამცირებელიც.⁷⁹

მოტივის საფუძველზე სოციალურ-ეთიკური უმართლობის გაზრდა ხდება იმ შემთხვევაში, რო-

⁷⁶ დისკრიმინაციული ნიშნით, სიძულვილის მოტივით დანაშაულის ჩადენის სასჯელის დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნევასთან დაკავშირებით იხ.: *ვასმერი, მარტინ პაულ*, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულები გერმანულ სისხლის სამართალში, წიგნში: *ჯიშკარიანი, ბაჩანავასმერი, მარტინ პაულ* (რედ.), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, 2019, გვ. 78-97; *ჯალაღანია, ლიკა*, სიძულვილით მოტივირებული დანაშაულის კონცეფცია და მისი რეგულირების მექანიზმები, წიგნში: *ჯიშკარიანი, ბაჩანავასმერი, მარტინ პაულ* (რედ.), სისხლის სამართალი და ადამიანის უფლებები, 2019, გვ. 98-113.

⁷⁷ *Bruns, Hans-Jürgen*, Recht der Strafzumessung, 1985, გვ. 211.

⁷⁸ *Gribbom, Günter*, in: Leipziger Kommentar, 2. Band, 11. Auflage, 2003, §46 Rn. 76.

⁷⁹ *Hörnle, Tatjana*, Tatproportionale Strafzumessung, 1999, გვ. 272-273.

მელშიც გარკვეული შეფასებითი კომპონენტები მონაწილეობს და მოტივი მხოლოდ განსაკუთრებულ უპატივცემულობას გამოხატავს.⁸⁰

რასობრივი შეუწყნარებლობის მოტივთან დაკავშირებით არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც, რომელიც მას ბრალის დამამძიმებელ ნიშნად მიიჩნევს. აღნიშნული მოსაზრების მიხედვით, ის ვინც რასობრივი შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადის მკვლელობას, მაღალი ხარისხის ბრალით იმითომ მოქმედებს, რომ პრაქტიკულად, განსაზღვრული ჯგუფის სიცოცხლის უფლების უარყოფა ხდება.⁸¹ თუმცა, გარკვეული ჯგუფის სიცოცხლის უფლების უარყოფა ბრალის ხარისხს ზრდის, თუ უმართლობის სიმძიმესაც, საკამათოა.

რასობრივი და სხვა ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივი რომ სასჯელს უნდა ზრდიდეს, ამაზე მიუთითებს ქართული სსკ-ც, რომლის 109-ე მუხლით იგი პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებადაა მიჩნეული. აღნიშნული მუხლით მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებაშია ჩადენილი, თუ იგი განხორციელდა რასობრივი, რელიგიური, ეთნიკური ან ეროვნული შეუწყნარებლობის გამო.

შეხედულება, რომელიც რასობრივი ან სხვაგვარი შეუწყნარებლობის მოტივით მოქმედებას უმართლობის დამამძიმებელ გარემოებად განხილვის შესაძლებლობას უშვებს, შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, ვინაიდან როგორც უკვე ითქვა, რასობრივი სიძულვილის მოტივით მკვლელობის ან ჯანმრთელობის დაზიანების დროს მხოლოდ ერთი ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის ხელყოფა კი არ ხდება, არამედ კონკრეტული ჯგუფის წევრთა სიცოცხლის და ჯანმრთელობის უფლების უარყოფაც. მართალია, ერთი ადამიანის მკვლელობა საზოგადოებასაც საფრთხეს უქმნის, მაგრამ საფრთხის ხარისხი უფრო მაღალია იმ ჯგუფისთვის, რომლის წევრიც იქნა მოკლული, რაც მათი სიცოცხლის უფლების უარყოფიდან გამომდინარეობს. მაშასადამე, ქმედების საშიშროების (ობიექტური ნიშნის) ხარისხის განსაზღვრა შესაძლოა დამნაშავეის მოტივიდან (სუბიექტური ნიშნიდან) გამომდინარე. მოცემული მსჯელობა იმის თქმის შესაძლებლობას იძლევა, რომ მოტივს შეუძლია უმართლობის რო-

გორც დაფუძნება, ისე მისი ხარისხის განსაზღვრაც. როდესაც რასობრივი სიძულვილის მოტივით დანაშაული თანამონაწილეობით ხორციელდება, აღნიშნული მოტივი თანამონაწილესაც უნდა შეერაცხოს, მაგრამ ამის წინაპირობას წარმოადგენს თანამონაწილის მიერ ქმედების განხორციელება ამავე მოტივით ან მის მიერ იმის გაცნობიერება, რომ იგი მონაწილეობდა რასობრივი სიძულვილის მოტივით განხორციელებულ დანაშაულში. თუ რასობრივი სიძულვილის მოტივით მკვლელობა, შესაბამისი ჯგუფის წევრთა სიცოცხლის უარყოფასაც ნიშნავს, თანამონაწილეს უარყოფს ჯგუფის არსებობის უფლებას დანაშაულში მონაწილეობით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, თანამონაწილე ამსრულებელთან ერთად მონაწილეობს ისეთ მკვლელობაში, რომლის საშიშროების, შესაბამისად, უმართლობის, ხარისხი მეტია. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ როცა ადამიანი კონკრეტული ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივითაა მოკლული, არსებობს იმის საფრთხე, რომ დამნაშავემ იგივე მოტივით იგივე ჯგუფის სხვა წევრიც მომავალში მოკლას, რაც ქმედების საშიშროებაზე უფრო მიუთითებს, ვიდრე ბრალის ხარისხზე. თუმცა, ეს არ ნიშნავს იმის უარყოფას, რომ მოტივს შეუძლია ბრალის ხარისხის განსაზღვრა. მოტივმა არა მხოლოდ უმართლობის, არამედ ბრალის ხარისხიც შეიძლება დაამძიმოს, მაგრამ ერთსა და იმავე დროს ერთი და იგივე მოტივის როგორც უმართლობის, ისე ბრალის დამამძიმებელ გარემოებად განხილვა პრობლემატურია ორჯერ შეფასების აკრძალვის პრინციპიდან გამომდინარე.

VII. დასკვნა

მოტივზე და სისხლის სამართალში მის მნიშვნელობაზე დასკვნის სახით შეიძლება შემდეგი ითქვას: მოტივი მეტად მნიშვნელოვანი სუბიექტური ნიშანია, რომელსაც შეუძლია გავლენა მოახდინოს როგორც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე, ქმედების მართლწინააღმდეგობის თუ მართლზომიერების დასაბუთებაზე, ისე ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების მოცულობაზე ან ბრალის ხარისხზე, შესაბამისად, სასჯელის ზომაზე. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თვალსაზრისით მოტივი მაშინ იძენს მნიშვნელობას, როცა ის სსკ-ის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით არის გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშნად,

⁸⁰ *Paeffgen, Hans-Ulrich*, Einmal mehr – Habgier und niedrige Beweggründe, GA 1982, 269.

⁸¹ *Köhler, Michael*, Zur Abgrenzung des Mordes. Erörtert am Mordmerkmal „Verdeckungsabsicht“, GA 1980, 138.

მიუხედავად იმისა, საქმე ეხება ქმედების ძირითად, კვალიფიციურ თუ პრივილეგიურ შემადგენლობას. როდესაც მოტივი ქმედების ძირითადი შემადგენლობის ნიშანია, იგი ობიექტურ ხასიათს იძენს და უმართლობის დამაფუძნებელ გარემოებად გვევლინება, რაც იმას გულისხმობს, რომ თანამონაწილის ქმედების შესაბამისი მუხლით დასაკვალიფიცირებლად საჭირო არ არის თანამონაწილეს იმავე მოტივით მოქმედებდეს, რა მოტივითაც მოქმედებდა ამსრულებელი. საკმარისია თანამონაწილეს ამსრულებლის მოტივი გაცნობიერებული ჰქონდეს. ხოლო როცა მოტივი ქმედების მაკვალიფიცირებელი (პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი) გარემოებაა, ცალკეულ შემთხვევებში (მაგალითად, შეუწყნარებლობის მოტივი) შეიძლება ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების, უმართლობის ხარისხის განმსაზღვრელ გარემოებად ვცნოთ, ხოლო სხვა შემთხვევებში პერსონალურ ხასიათს ატარებს და შეერაცხება იმას, ვის ქმედებასაც უდევს იგი საფუძვლად. შეიძლება ასეთი მოტივი იყოს ამსრულებლის ან თანამონაწილის მხარეს. თუ მხოლოდ თანამონაწილე მოქმედებდა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი ბრალის ხარისხის განმსაზღვრელი მოტივით, თანამონაწილის ქმედება შესაბამისი მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს (მაგალითად, ანგარებისას 109-ე მუხ.) და ამას ხელი არ უნდა შეუშალოს იმან, რომ ამსრულებელიც იგივე მოტივით არ მოქმედებდა. საკითხის ასეთი გადაწყვეტა გამომდინარეობს აღნიშნული მაკვალიფიცირებელი მოტივის პერსონალური ხასიათიდან.

სსკ-ის კერძო ნაწილის მუხლები ამსრულებელზეა გაანგარიშებული, მაგრამ ეს ეხება ქმედების ძირითად და ობიექტური ნიშნით კვალიფიცირებულ შემადგენლობებს. სუბიექტური მაკვალიფიცირებელი გარემოება კი თანამონაწილეს შეიძლება შეერაცხოს ისეთ პირობებში, როცა ამსრულებელს ქმედების მხოლოდ ძირითადი შემადგენლობა აქვს განხორციელებული, რაც თანამონაწილეობის აქცესორულობას არ ეწინააღმდეგება, რომელიც გულისხმობს ამსრულებლის და თანამონაწილის მონაწილეობას ობიექტური ხასიათის ერთ უმართლობაში.

მოტივი პერსონალური ხასიათის ნიშანი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ მაშინ, როცა ის კვალიფიცირებული შემადგენლობითაა გათვალისწინებული, არამედ მაშინაც, როცა ის განიხილება სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელ პასუ-

ხისმგებლობის დამამძიმებელ ან შემამსუბუქებელ გარემოებად.

რაც შეეხება მოტივს, როგორც მაპრივილეგირებელ გარემოებას, ასეთი მოტივი ქართული სსკ-ის კერძო ნაწილის არცერთ მუხლში არ არის პირდაპირ მითითებული და იგი მხოლოდ იგულისხმება, რომელიც სახეზე უნდა იყოს შესაბამის მიზანთან ერთად (მაგალითად, მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით, რომელიც გულისხმობს მოქმედებას სიბრალულის მოტივით).

სუბიექტურ ნიშნებს, ობიექტურთან ერთად, აქვს არსებითი მნიშვნელობა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ (გამამართლებელ) გარემოებებთან მიმართებით. თუმცა, მოცემულ სტატიაში წარმოდგენილი პოზიციით, რომელიც განსხვავდება პატივცემული იუბილარის პოზიციისგან, ეს არ ეხება მოტივს. მაშინ, როცა აუცილებელ მოგერიებასთან თუ უკიდურეს აუცილებლობასთან (ან სხვა გამამართლებელ გარემოებებთან) მიმართებით მოქმედი პირის მიზანი და განზრახვა გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს, მოტივზე რთულია იგივე ითქვას. შეიძლება მომგერიებელი მოქმედებდეს სამართლებრივი სიკეთის დაცვის მოტივით, მაგრამ არ არის გამორიცხული შემთხვევებიც, როცა ადამიანის გადარჩენა არის არა საბოლოო მიზანი, არამედ მხოლოდ საშუალება სხვა მიზნის მისაღწევად. მაგალითად, როგორცაა მატერიალური გამორჩენის მიღება. ასეთ დროს ქმედება ანგარების მოტივითაა განხორციელებული, რაც არ გამორიცხავს აუცილებელ მოგერიებას, შესაბამისად, ქმედების გამართლებას. როდესაც ადგილი აქვს აუცილებელ დახმარებას (სხვისი დაცვა), არ უნდა ჰქონდეს გადამწყვეტი მნიშვნელობა იმას, თუ რა მოტივით ხდება თავდამსხმელის განეიტრალება: იმის გამო, რომ მომგერიებელს საფრთხეში მყოფის დაცვის მოტივი ამოძრავებს, თუ იმიტომ, რომ დასაცავი (საფრთხეში მყოფი) პირისგან მოელოდა მატერიალურ სარგებელს.